

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (Γ.Β.Μ.)	129
◆ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΑΙΩΝΑ (Βασ. Κ. Σταθάκη)	131
◆ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΟΡΚΟΥ (Δημ. Α. Βαλληνδρά)	136
◆ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: ΤΑ (ΣΥΝΗΘΩΣ) ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ (Ν. Καζαμία)	141
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Ο ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (Πανορμίτη)	148
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	149
◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Καθηγ. Χρ. Γιαμβριά)	151
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. έπικοινωνίας τής Χ.Ε.Ε.)	152
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γιαμβριά)	155
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	157
◆ ΕΚΣΤΑΣΙΣ (Διήγημα Ι.Α. Νικολαΐδη)	158

ΕΤΟΣ 68ον

ΜΑΪΟΣ 2005

ΑΡΙΘ. 661

€ 1,20

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΑΡΑΜΥΘΙ Ν' ΑΡΧΙΝΗΣΗ

*

ΕΤΣΙ ΛΕΕΙ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

*

ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

*

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑ ΦΕΓΓΑΡΙΑ

*

ΘΥΣΙΑ ΚΑΙ ΔΟΞΑ

*

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΑΣΥΝΟΡΟΙ ΚΟΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

*

ΓΛΥΚΕΙΑ ΜΟΥ ΑΝΟΙΞΗ

Εκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καύτη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 010 - 32 21 283

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 68ον

ΜΑΪΟΣ 2005

Άριθ. 661

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ὁ Χριστιανισμὸς ἡ θρησκεία τῆς χαρᾶς. Ἄλλὰ καὶ ἡ θρησκεία τῆς ἐλπίδας. Ὅχι τοῦ φόβου, ὄχι τῆς ἀπειλῆς, ὄχι τῆς ἀγωνίας. Τῆς ἐλπίδας ποῦ προσφέρει ἡ πίστη στὸν ἀναστάντα Κύριο. Ἡ Ἀνάστασις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδας. Τῆς ἐλπίδας ποῦ στηρίζει, ποῦ ἐνθαρρύνει, ποῦ ἀνορθώνει, ποῦ δὲν ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο νὰ λυγίσῃ, νὰ συντριβῇ ἀπὸ τὰ χτυπήματα τῆς ζωῆς, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς δοκιμασίας, τοῦ πόνου, τῆς κοινωνικῆς ἀκαταστασίας.

Καὶ ἡ ἐλπίδα αὐτὴ δὲν κυματίζει στὸ κενό. Στηρίζεται στὸν οὐρανό. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀδιάφραστη. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ποῦ συνέτριψε τὶς χάλκινες πύλες τοῦ Ἄδου, ποῦ καταπάτησε τὸν θάνατο μὲ τὴν λαμπροφόρο Ἀνάστασή Του, εἶναι ἡ ἐλπίδα τοῦ κόσμου, χθὲς καὶ σήμερα καὶ στοὺς αἰῶνες. Ἀπὸ τὴν Ἀνάστασή Του προκύπτει ὁ τελικὸς θρίαμβος. Μᾶς τὸν ἔχει υποσχεθῆ ὁ Θεὸς στὴν Ἀποκάλυψη:

«Θὰ ἐξαφανίσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων κάθε δάκρυ καὶ ὁ θάνατος δὲν θὰ ὑπάρχῃ πιά, οὔτε πένθος οὔτε κρυσθὴ θρήνου οὔτε πόνος θὰ ὑπάρχῃ πιά. Διότι οἱ προηγούμενες θλίψεις καὶ κακοπάθειες πέρασαν πιά γιὰ πάντα. Καὶ εἶπε ὁ Θεός... Ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα» (Ἀποκ. κα' 4-5).

Ἡ Ἀποκάλυψη ἐπομένως, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Καινὴ Διαθήκη, εἶναι φῶς μέσα στὴ νύχτα τοῦ κόσμου καὶ ὄχι συλλογὴ καταστροφῶν. Εἶναι πράξη ἐλπίδας γιὰ τοὺς μαχόμενους Χριστιανούς, ποῦ βρίσκουν στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμη νὰ ἐλπίζουν, ἔστω κι ἂν ἡ ἐλπίδα κάποτε μοιάζῃ σὰν ἐλπίς παρ' ἐλπίδα. Ἀκριβῶς γιὰτὶ ἔχουν ἀδιάκοπα στραμμένο τὸ βλέμμα τους στὸν Ἄμνὸ τοῦ Θεοῦ, **«τραυματισμένο, ἀλλὰ ὄρθιο»**, σταυρούμενο, ἀλλὰ ἀνιστάμενο.

«Εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου... ἀρνίον ἐστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον...» (Ἀποκ. ε' 6). Σφαγμένο ἀλλὰ ὄρθιο. Ὁ Χριστὸς θανατούμενος καὶ ζωοποιούμενος. Θρόνος Του τὸ ξύλο τῆς ἀτιμίας. Τὰ τραύματά Του ὅμως πηγὴ θεραπείας. Τὸν Γολγοθᾶ τὸν διαδέχεται πάντοτε ἡ Ἀνάστασις.

«Ἐστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον». Ὁξύμωρο φαινομενικὰ σχῆμα. Ξαφνιάζει καὶ σκανδαλίζει τὴν μυωπικὴ ἀνθρώπινη θεώρηση. Τὸ μήνυμα τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος Χριστοῦ εἶναι **«Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἑλλῆσι δὲ μωρία»** (Α' Κορινθ. α' 23). Φαίνεται παράλογο στοὺς πολλούς. Γιὰτὶ εἶναι δύναμη ἐν ἀδυναμίᾳ, ἐλπίδα στὴν ἀπελπισία.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον ὁ Χριστὸς ἐσφα-

γμένο Ἄρνιο, ἀλλὰ ὄρθιο. Εἶναι καὶ οἱ πι-
στοὶ Χριστιανοὶ συχνὰ ἐσφαγμένοι, ἀλλὰ
ὄρθιοι. «**Ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζώ-
μεν**» (Β΄ Κορινθ. στ΄ 9) διεκήρυττε ὁ ἀπό-
στολος Παῦλος. («*Ὅποιον τοῦ μέλλει ἀνά-
σταση, τὸν Γολγοθᾶ περνάει*»). Τὸν θρίαμ-
βο τῆς πίστεως τὸν συναντᾶμε πάντοτε
μέσα στὶς δυσκολίες. Καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτὴ
θὰ ἀποτελῆ πηγὴ δυνάμεως καὶ ἐλπίδας.

Σὲ ἐποχὲς δύσκολες, ποὺ καλπάζει ὁ
θρίαμβος τοῦ κακοῦ, ποὺ προβάλλει προ-
κλητικὴ ἢ κυριαρχία τῆς ἀνομίας, ἢ ἀνα-
τροπὴ τῆς ἠθικῆς τάξεως, ὁ στραγγαλισμὸς
τοῦ δικαίου καὶ ὁ παραμερισμὸς τῶν δι-
καίων καὶ γίνονται δυσδιάκριτα τὰ νήμα-
τα καὶ ἡ πορεία τῆς ἱστορίας, ὁ λόγος ὁ
τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἔχει
ἕνα ἐλπιδοφόρο μήνυμα νὰ μᾶς φέρῃ.

Καὶ τὸ μήνυμα αὐτὸ μᾶς γεμίζει ἐλπί-
δα, γιατί μᾶς τονίζει, πῶς δὲν εἶμαστε ἔρ-
μια τῆς τυφλῆς τύχης. Ἡ ζωὴ μας καὶ ἡ
πορεία μας δὲν εἶναι χωρὶς νόημα καὶ δί-
χως σκοπὸ. Τὸ δραματικὸ στοιχεῖο τῆς
ἱστορίας δὲν εἶναι χωρὶς λύση καὶ χωρὶς
ἔκβαση. Ἡ πάλι ἀνάμεσα στὶς δυνάμεις
τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους δὲν εἶναι ἀέ-
ναη. Ἐχει ἀρχὴ καὶ τέλος. Καὶ ὅσο κι ἂν
ἡ πάλι αὐτὴ ἀνάμεσα στὴν βασιλεία τοῦ
Θεοῦ καὶ στὶς ἀντίθεες δυνάμεις, φαίνε-
ται τραγικὴ καὶ ἀμφίρροπη, θὰ ἔλθῃ σι-
γμῇ, ποὺ ὁ θρίαμβος τοῦ δικαίου, τῆς ἀλή-
θειας, τῆς ἀρετῆς, θὰ λάμψῃ.

Αὐτὴ ἡ θεολογία τῆς ἱστορίας, ἡ θεο-
λογία τῆς ἐλπίδας ἔχει τὴν θεμελιώσή της
στὴν Ἀνάσταση. Χωρὶς τὴν Ἀνάσταση δὲν
υπάρχει τίποτα. Ματαίαι ἡ πίστη, παρα-
πλανητικὴ ἡ ἐλπίδα, κενὸ τὸ κήρυγμα, ὁ
ἄνθρωπος θλιβερὸς δεσμώτης τῆς ἀμαρ-
τίας καὶ τοῦ θανάτου. «**Εἰ ἀνάστασις νε-
κρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται·
εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ
κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις
ὑμῶν...**» (Α΄ Κορινθ. ιε΄ 13-14).

Μὲ τὴν Ἀνάσταση ὁ Θεός, ποὺ «καὶ

τὸν Κύριον ἤγειρε καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ» (Α΄
Κορινθ. στ΄ 14), εἶναι ὁ κυρίαρχος τοῦ
σύμπαντος καὶ κύριος τῆς ἱστορίας. Ἡ
ἱστορία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ περιγραφὴ
ἐγκλημάτων, καταπιέσεων, ἀδικιῶν. Δὲν
εἶναι φαῦλος κύκλος, ποὺ ἀναπαράγεται
μὲ τρόπο στερεότυπο κατὰ ἀναπόδραστη
ἀνάγκη.

Διὰ τοῦ Χριστοῦ ἔρχεται ὁ θρίαμβος
τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο. «**Ἐπ’
αὐτῷ (τῷ Χριστῷ) ἔθνη ἐλπιούσιν**» (Ρωμ.
ιε΄ 12). Στὸν Χριστὸ θὰ στηρίξουν τὶς ἐλ-
πίδες τους ἔθνη καὶ λαοί, γιὰ νὰ ἐπιζήσουν.

Υπάρχει ἡ ἐλπίδα αὐτή; Τότε ὁ κάθε
πιστὸς Χριστιανὸς ἔχει φτερά. Ἡ ἐλπίδα
αὐτὴ τὸν ἀνεβάξει πάνω ἀπὸ τὶς δυσκο-
λίες. Τὸν κάνει πανίσχυρο. Τὸν βοηθεῖ
νὰ ζῆ στὴν πληρότητά του, τὸ «**οὐκ ἄξια
τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλ-
λουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς**»
(Ρωμ. η΄ 18). Δυνατὸς ὁ πιστὸς μέσα στὶς
δυσκολίες καὶ παρὰ τὶς δυσκολίες.

Ὅσοι ἔχουμε στηρίξει στὸν ἀναστάντα
Κύριο τὴν ἐλπίδα, δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ
διαψευθοῦμε. Τὴν ἐλπίδα αὐτὴ τὴν ἔχο-
με «**ὡς ἄγκυραν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ
θεβαίαν καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον
τοῦ καταπετάσματος**» (Ἐβρ. στ΄ 19). Ἡ
ἐλπίδα ἄγκυρα τῆς ψυχῆς μας, στερεωμέ-
νη ὄχι σὲ ἀσταθῆ πυθμένα, ἀλλὰ στὸν οὐ-
ρανό, στὸν Χριστό. Ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς μας.
Διότι τοῦ λοιποῦ «*κλυδωνιζομένην τὴν
ψυχὴν καὶ τοῖς πνεύμασι τῶν πειρασμῶν
τινασσομένην ἴσθησι καὶ ἔδραιοι καὶ οὐκ
ἀφήνοι πλανᾶσθαι*» (Ζιγαβηνός). Καὶ ὅταν
ἡ ψυχὴ ταράσσεται καὶ κλονίζεται ἀπὸ
τοὺς ἀνέμους τῶν πειρασμῶν, ἡ ἐλπίδα τὴν
στερεώνει καὶ τὴν σταθεροποιεῖ καὶ δὲν
τὴν ἀφήνει νὰ χαθῇ. Τῆς δίνει φτερά. Διότι
ἡ ἐλπίς αὐτὴ οὐδέποτε «**καταισχύνει**»
(Ρωμ. ε΄ 5)

Γ.Β.Μ.

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΑΙΩΝΑ

Β' μέρος

Ζ'

Στις αρχές του έτους 1956 ενώ η Ελλάδα εύρισκετο σε προεκλογική περίοδο, οι βρεταννοί έδωσαν ένα σχέδιο, το οποίο κατά την κρίση των απέβλεπε στην λύση του Κυπριακού. Το σχέδιο αυτό, γνωστό από το όνομα του τότε βρεταννού αρχιστρατήγου *sir John Harding* απέβλεπε ουσιαστικώς στην έντεχνη άρχη του διαμελισμού της νήσου, με την νομιμοποίηση του τουρκικού ενδιαφέροντος. Στις αναμνήσεις του τότε ύπουργού τών Άποικιών και μετέπειτα πρωθυπουργού της Μεγάλης Βρεταννίας Μάκ Μήγλαν σημειώνεται ότι, δια στόματος του Τζών Φόστερ Ντάλλες οι ΗΠΑ συμπαρίσταντο στην βρεταννική πολιτική επί του έν λόγω θέματος, ενώ η έλληνική κυβέρνηση έφαινετο άπρόθυμη να αναλάβει οποιαδήποτε έντονη πρωτοβουλία επί του συγκεκριμένου σχεδίου.

Ένω στην Κύπρο συνεχίζοντο οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Άγγλων και Μακαρίου με βάση το σχέδιο *Harding*, χωρίς να έχουν καταλήξει κάπου, εκδηλώθηκε έντονη βρεταννική αντίδραση.

Έτσι στις 9 Μαρτίου 1956 ο Μακάριος, ο μητροπολίτης Κυρηναίας Κυπριανός, ο πρωθυερέας π. Σταύρος Παπαγαθαγγέλου και ο Κύπριος πατριώτης Πολύκαρπος Ίωαννίδης θά έξορισθύν στο μακρυνό και άπομονωμένο νησί του Ίνδικου ώκεανού, τις Σεϋχέλλες. Τò γεγονός αυτό δέν άνεμένετο και προκάλεσε έκπληξη και άμηχανία στην έλληνική κυβέρνηση. Μετά ένα και πλέον έτος ή έξορία τών κυπρίων άγωνιστών έτερματίσθηκε και έπέστρεψαν στην Άθήνα, όπου τούς έγένετο θερμή παλλαϊκή ύποδοχή.

Τήν περίοδο αυτήν 1954 - 58 οι προσφυγές της έλληνικής κυβερνήσεως στον ΟΗΕ για τò κυπριακό δέν κατόρθωσαν να έξασφαλί-

σουν την ύποστήριξη, ή οποία ήταν άναγκαία, έξ αίτίας κυρίως της σημαντικής έπιρροής, την οποία είχαν μέσα στην γενική συνέλευση οι δυτικές χώρες και ιδιαίτερα οι ΗΠΑ, και της αντίστοιχα μειωμένης δυνάμεως την οποία διέθετε ή άντιαποικιακή ομάδα. Οι δυτικές δυνάμεις και κατά κύριον λόγον ή Βρεταννία και οι ΗΠΑ είχαν εναντιωθεί στην ιδέα της διεθνοποίησης του κυπριακού προβλήματος, τò όποιον, όπως ύποστήριζαν, άνηκε στην έσωτερική δικαιοδοσία της Μεγάλης Βρεταννίας και δέν ένέπιπτε στην άρμοδιότητα του ΟΗΕ. Με τόν τρόπο αυτόν έπεδίωκαν να περιορίσουν τò θέμα στα δυτικά συμμαχικά πλαίσια και να άποκλείσουν οποιαδήποτε άνταγωνιστική άνάμειξη της Σοβιετικής Ένωσεως.

Σε μία εποχή έξάψεως του άραβικου έθνικισμού και στροφής πολλών άραβικών χωρών προς την Σοβιετική Ένωση, ή Κύπρος παρέμενε για τούς Βρεταννούς ή κυριώτερα στρατιωτική βάση στον χώρο της Μέσης Άνατολής, και γι' αυτό δέν ήσαν διατεθειμένοι να την έγκαταλείψουν. Η στρατιωτική σημασία της Κύπρου για τὰ βρεταννικά συμφέροντα αύξήθηκε άκόμη περισσότερο, ύστερα από την μεταφορά εκεί του βρεταννικού στρατηγείου κατά την διάρκεια της κρίσεως στο Σουέζ τò φθινόπωρο του έτους 1956, όποτε ή Κύπρος παρέμενε τò τελευταίο προπύργιο γι' αυτούς στον χώρο της μέσης Άνατολής.

Η'

Σύντομα όμως ή σωρευτική επίδραση από την διεθνοποίηση του κυπριακού προβλήματος, ο ένοπλος άγώνας της ΕΟΚΑ και ή πίεση της διεθνούς κοινής γνώμης, έξανάγκασαν την Μεγάλη Βρεταννία να άναθεωρήσει τις αρχικά άδιάλλακτες θέσεις της και να αρχίσει και πάλιν διαπραγματεύσεις με την κυπριακή

ήγεσία. Στις διαπραγματεύσεις αυτές υποβλήθηκαν διάφορες προτάσεις για την διευθέτηση του ζητήματος, οι οποίες όμως δεν κατέληξαν σε συμφωνία. Η βρετανική πλευρά δεν δέχθηκε την κυπριακή θέση για άμεση αναγνώριση του δικαιώματος των Κυπρίων για αυτοδιάθεση, ενώ η έλληνοκυπριακή πλευρά δεν ήταν διατεθειμένη να συμβιβασθεί με λύση για αυτοκύβερνηση και άοριστες ύποσχέσεις για μελλοντική αυτοδιάθεση.

Παράλληλα η Μεγάλη Βρετανία, η οποία δεν ακολούθησε ποτέ πολιτική που να ενθαρρύνει την συνένωση των εθνικών κοινοτήτων Έλλήνων και Τούρκων κατοίκων της νήσου, άρχισε να υποβάλλει την τουρκική φοβία και καχυποψία και να χρησιμοποιεί την τουρκοκυπριακή αντίθεση σαν έπιχειρήμα έναντι των Ελλήνων. Χαρακτηριστική είναι η θέση, την οποία έλαβε στις 13 Δεκεμβρίου 1956 ο βρεταννός ύπουργός των άποικιών Λένοξ Μπόουντ, όταν εξαγγέλοντας τó σχέδιο Ράντκλιφ είσηγήθηκε την χωριστή εφαρμογή του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως για τούς Έλληνοκυπρίους και τούς τουρκοκυπρίους. Έπεξηγόντας αυτήν την θέση ύποστήριξε ότι εάν η προτίμηση των Τουρκοκυπρίων είναι να ενωθούν με την Τουρκία, τότε η Κύπρος πρέπει να διχοτομηθεί μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η διχοτόμηση όμως ήταν μία πρόταση έξ ολοκλήρου άπαραδεκτη για την έλληνοκυπριακή πλειοψηφία, εν ύψει του γεγονότος ότι τά δυό πληθυσμιακά στοιχεία ήταν διάσπαρτα σε όλόκληρο τó νησί και δεν ύπήρχε σε καμμιά περιοχή συμπαγής τουρκοκυπριακή πλειοψηφία. Μία τέτοια λύση προϋπέθετε τεράστιες ανθρώπινες και ύλικές θυσίες. Η Βρετανία ώστόσο έκμεταλλεύθηκε την εύκαιρία που τις προσέφερε η Τουρκία και έπανειλημμένα άπειλούσε με διχοτομικές λύσεις, σαν μέσο καταστολής του έλληνοκυπριακού αίτήματος για αυτοδιάθεση.

Την έποχή η εκείνη μία άπό τις σπουδαιότερες έπιδιώξεις του δυτικού κόσμου στην περιοχή της Άνατολικής Μεσογείου και της Μέσης Άνατολής ήταν η άναχαίτιση της κομμουνιστικής έπιρροής και η ασφάλεια και ένότητα της δυτικής συμμαχίας. Η κυπριακή όμως διένεξη ύπέσκαπτε την σταθερότητα και

ένότητα του NATO και κατ' έπέκταση την δυνατότητα άξιοποιήσεως της νήσου. Όποιαδήποτε λοιπόν λύση του κυπριακού θα έπρεπε πρωταρχικά να έξασφαλίξει τά δυτικά στρατηγικά συμφέροντα και όπωσδήποτε να μη δυσαρεστεί την Τουρκία.

Έτσι μέσα στα πλαίσια του NATO άρχισε η λύση αυτή να προωθείται σιωπηλά στο διπλωματικό έπίπεδο. Με την άπειλη της διχοτομήσεως και με την πίεση των γεγονότων οι δυτικοί κατάφεραν να προωθήσουν τó σχέδιο αυτό, τó όποιο τελικά έδέχθησαν τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία. Ο συμβιβασμός έπιτεύχθηκε στην Ζυρίχη, όταν οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας και της Τουρκίας συναντήθηκαν εκεί τόν Φεβρουάριο του 1959. Η συμφωνία την όποια ύπέγραφαν προέβλεπε την άνεξαρτησία της Κύπρου με βάση ένα σύνταγμα τó όποιο άφ' ενός παρείχε έγγυήσεις και προνόμια στους Τούρκους, τά όποια ξεπερνούσαν κατά πολύ την πληθυσμιακή τους αναλογία, άφ' έτέρου έξασφάλιζε δυό κυριαρχες στρατιωτικές βάσεις στη Βρετανία έπί του κυπριακού έδάφους και έκ τρίτου έδινε τó δικάιωμα στην Ελλάδα και την Τουρκία να έγκαταστήσουν στρατιωτικές δυνάμεις στο νησί. Η Βρετανία προσυπέγραφε την συμφωνία και μαζί με την Ελλάδα και την Τουρκία έγγυήθηκε τó νέο καθεστώς στην Κύπρο. Η συμφωνία των δυό πρωθυπουργών παρείχε στην πραγματικότητα μία πολύ περιορισμένη μορφής άνεξαρτησία, η όποια άπειχε πολύ άπό τις έλπίδες και τά όράματα των έλληνοκυπρίων. Η κυπριακή πλευρά -την όποια ύσιαστικά πρόλαβαν τά γεγονότα, κάτω άπό έντονες διεθνείς αλλά και έλλαδικές πιέσεις και με την άπειλη της διχοτομήσεως,- δέχθηκε λίγες ήμέρες αργότερα να έπικυρώσει με την ύπογραφή της την άρχική αυτή συμφωνία.

Η έλληνοκυπριακή πλευρά δεν έμεινε ίκανοποιημένη άπό τó αποτέλεσμα της συμβατικής αυτής λύσεως ή όποια έδόθηκε κάτω άπό πιεστικές συνθήκες στην νήσο. «Τό σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας έγινε άποδεκτόν έξ ανάγκης, για να άποτραπούν δυσημενέστερες έξελίξεις, που θα όδηγοσαν στην διχοτόμηση της Κύπρου» δήλωσε αργότερα ό άρ-

χειρίσκοπος Μακάριος. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας βασίσθηκε στις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου και καταρτίσθηκε από αντιπροσώπους των κυβερνήσεων Ελλάδας, Τουρκίας και των δύο κοινοτήτων του κυπριακού πληθυσμού και τέθηκε σε εφαρμογή στις 16 Αυγούστου 1960, όποτε έγινε και η επίσημη ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο κυπριακός λαός ωστόσο δεν έκλήθηκε ποτέ να επικυρώσει με την ψήφο του το σύνταγμα της χώρας του.

Βάσει των συμφωνιών αυτών προεβλέπετο και η συνθήκη συμμαχίας ανάμεσα στην Κυπριακή Δημοκρατία, την Ελλάδα και την Τουρκία, βάσει της οποίας οι δύο τελευταίες ανέλαμβάναν να άλωθίσουν κάθε επίθεση εναντίον της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κύπρου. Με το αιτιολογικό αυτό η Ελλάδα και η Τουρκία έγκατέστησαν στρατιωτικές δυνάμεις στο νησί. Στην συνέχεια η Κυπριακή Δημοκρατία έγινε μέλος του ΟΗΕ στις 11 - 9 - 1960, του Συμβουλίου της Εύρωπης στις 25 - 5 - 1961 και μέλος της Βρεταννικής Κοινοπολιτείας στις 15 - 2 - 1961.

Θ'

Ενώ φαινομενικά το καταρτισθέν σύνταγμα είχε σχεδιασθεί για να ικανοποιηθούν τα αιτήματα και οι ανάγκες των δύο κοινοτήτων και να επιτευχθεί μία ισορροπία δυνάμεων μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων στην Κύπρο, εκείνο που επιτεύχθηκε τελικά ήταν η θεσμοθέτηση του διαχωρισμού των δύο κοινοτήτων και η ανάπτυξη έντονατέρου εθνικού ανταγωνισμού μεταξύ των. Οι περισσότερες διατάξεις του παρείχαν διαχωριστικά στοιχεία, τα όποια αντί να αμβλύνουν τις εθνικές διαφορές συνετέλεσαν και στην διαίωση της κοινοτικής διασάσεως. Τέλος ο τούρκος αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας είχε εκ του Συντάγματος το δικαίωμα της άρνησι κυρίας για θέματα, νόμους και αποφάσεις που άφορούσαν την εξωτερική πολιτική, έσωτερική ασφάλεια και την άμυνα.

Όπως ανέμενετο η εφαρμογή του συντάγματος δημιούργησε δυσκολίες και προβλήματα, τα όποια σε μικρό διάστημα οδήγησαν σε συνταγματική κρίση και τα όποια με την πα-

ρέλευση του χρόνου έπληθύνοντο. Ένα σημείο σοβαρής διαφωνίας των δύο κοινοτήτων ήταν και εκείνο του έξωτερικού προσανατολισμού του νέου κράτους. Η έλληνοκυπριακή ηγεσία στην προσπάθειά της να ενισχύσει την ανεξαρτησία της Κύπρου και να αποδεσμεύσει το κυπριακό πρόβλημα από τα πλαίσια των έλληνοτουρκικών σχέσεων και του ΝΑΤΟ αποφάσισε να κρατήσει την Κύπρο έξω από συνασπισμούς και συμμαχίες και να ακολουθήσει αδέσμευτη εξωτερική πολιτική. Πίστευε ότι διατηρώντας μία αδέσμευτη και ουδέτερη στάση απέναντι στον ανταγωνισμό των μεγάλων παγκόσμιων ιδεολογιών θα μπορούσε να διαφυλάξει καλύτερα την ανεξαρτησία της νήσου. Ο πρόεδρος Μακάριος, ό οποίος είχε από το έτος 1955 παρακολουθήσει τη διάσκεψη του Μπαντούγκ άναδείχθηκε σε μία ηγετική φυσιογνωμία του κινήματος των αδέσμευτων. Κατά την διάρκεια του έθνοκοσπελευθερωτικού αγώνα, αντίθετα από τη δυσμενή στάση του δυτικού κόσμου, ό Μακάριος είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει την συμπαράσταση του λεγόμενου τρίτου κόσμου στα δίκαια του κυπριακού λαού. Έτσι το έτος 1961 η Κύπρος πήρε μέρος στην ιδρυτική συνέλευση των αδέσμευτων στο Βελιγράδι και εντάχθηκε έκτοτε στην πολιτική του κινήματος αυτού.

Η εν γένει κατάσταση στα πρώτα χρόνια της δεσμευμένης ανεξαρτησίας της Κύπρου, ύφισταμένης πάντοτε την τουρκική απειλή για στρατιωτική ενέργεια, ανάγκασε την ελληνική κυβέρνηση να θωρακίσει τον κυπριακό ελληνισμό πέραν της υπό της συνθήκης του Λονδίνου προδλεπομένης στρατιωτικής δυνάμεως με ισχυρότερη από άποψη αριθμού στρατιωτών και όπλισμού μονάδα, η όποια είχε την σύνθεση μεραρχίας. Αυτό δεν ήταν δυνατόν να μη γίνει αντιληπτό και σε μία από τις επαναλαμβανόμενες κρίσεις στην Κύπρο. Τα Χριστούγεννα του 1967 η δικτατορική κυβέρνηση των Αθηνών πιεζόμενη έδέχθηκε την απόσυρση της εν λόγω μεραρχίας από την Κύπρο, η όλεθρια συνέπεια της απόφάσεως αυτής έφάνηκε έπτά έτη αργότερα μετά την είσοδο της του Άττιλα το 1974. Έν γένει στο διάστημα από την ανακήρυξη της Κύπρου ως ανε-

ξάρτητου κράτους τὸ 1960 μέχρι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1974 ἔλαβαν χώρα πολλές φορές κρίσεις, πού λίγο ἢ πολὺ ἀποτελοῦσαν σοβαρὴ ἀπειλὴ ἐκ μέρους τῶν Τούρκων γιὰ στρατιωτικὴ ἐπέμβαση στὴν Κύπρο. Στὰ πλαίσια τῶν ἀνησυχιῶν αὐτῶν μὲ ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ συγκροτήθηκε εἰρηνευτικὴ δύναμη ἀπὸ χῶρες τοῦ ΝΑΤΟ, ἡ ὁποία ἐστάλη στὴν Κύπρο γιὰ τὴν ἐμπέδωση τῆς τάξεως.

Ι'

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1964 ἐξ ἀφορμῆς λαθραίας εἰσαγωγῆς ὀπλων ἀπὸ τὴν Τουρκία γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ τῶν τουρκοκυπριῶν προεκλήθηκε σοβαρὸ ἐπεισόδιο καὶ τουρκικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδισαν κυβερνητικὲς θέσεις. Παρενέβησαν τμήματα τῆς εἰρηνευτικῆς δυνάμεως τοῦ ΟΗΕ σὲ πολλές περιπτώσεις γιὰ τὴν κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐνῶ τουρκικὰ πολεμικὰ ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους στὶς δόριες ἀκτὲς τοῦ νηιοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διεκήρυξε τότε ὅτι ἂν τελικὰ ἐπέμβῃ ἡ Τουρκία στὴν Κύπρο ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὴν ἀκολουθήσει καὶ ἡ Ἑλλάδα. Τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ ἔκανε ἔκκληση γιὰ κατάπαυση τοῦ πυρός, ἡ ὁποία ἔγινε τελικὰ ἀποδεκτὴ, ἐνῶ παράλληλα ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἔστειλε ἔντονη προειδοποίηση στὴν Τουρκία, νὰ ἀποφύγει κάθε ἐπιθετικὴ ἐνέργεια. Οἱ συγκρούσεις ἐπανεληφθῆσαν καὶ τὸν Νοέμβριο τοῦ 1964. Ἡ κρίσις τοῦ Νοεμβρίου λύθηκε μὲ συμφωνία μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων Ἑλλάδας Τουρκίας ὕστερα ἀπὸ παρέμβαση τοῦ Λευκοῦ Οἴκου τῶν ΗΠΑ. Δεύτερο ἐπεισόδιο, ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνο τοῦ 1964 ἐπανελήφθηκε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1967, τὸ ὁποῖο κατέληξε σὲ ἔνοπλο σύγκρουση μεταξὺ κυβερνητικῆς ἑλληνοκυπριακῆς περιπόλου καὶ τουρκοκυπριῶν, σὲ χωρὶς κατοικούμενα κατὰ πλειοψηφία ἀπὸ τουρκοκυπρίους καὶ τὸ ὁποῖον ἔλαβε διαστάσεις. Ἡ Τουρκία τὸ ἐθεώρησε ὡς πρόκληση καὶ ἀπειλὴ εἰσβολῆς στὴν Κύπρο. Ὁ γενικὸς γραμματεὴς τοῦ ΟΗΕ ἀπήλυθεν ἔκκληση στὶς κυβερνήσεις Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας γιὰ αὐτοσυγκράτηση καὶ ἀποφυγὴ κάθε ἐνέργειας, ἡ ὁποία θὰ μπορούσε νὰ ἐπιδεινώσει τὴν κατάσταση. Ἡ κρίσις τοῦ Νοεμβρίου 1967 λύθηκε μὲ συμφωνία μεταξὺ τῶν κυβερ-

νήσεων Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας, ὕστερα ἀπὸ προσωπικὴ παρέμβαση τοῦ προσωπικοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ προέδρου τῶν ΗΠΑ Τζόνσον, τοῦ Σάϊρους Βάνς, ὁ ὁποῖος ἐμφανίσθηκε ὡς συνεπικουρὸς στὶς προσπάθειες τοῦ ΟΗΕ γιὰ εἰρήνευση.

Οἱ διαβουλεύσεις αὐτὲς κατέληξαν σὲ μία συμφωνία ἡ ὁποία εἶχε μελλοντικὰ δυσμενεῖς συνέπειες γιὰ τὴν ἀμυνα τῆς νήσου. Στους ὄρους αὐτοὺς περιλαμβάνετο καὶ ἡ ἀπαίτηση τῆς Τουρκίας γιὰ ἀπομάκρυνση τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας ἡ ὁποία ἔδρευε στὴν Κύπρο, θωρακίζοντας τὴν ἀμυνὰ τῆς.

ΙΑ'

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ἐπεισοδίων αὐτῶν μέχρι τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ θέρους τοῦ 1974 ἡ κατάσταση ἀνάμεσα στὶς δύο κοινότητες τῆς νήσου παρέμεινε σχετικὰ ἡρεμῆ.

Ἡ ἡρεμία αὐτὴ ἦταν φαινομενικὴ, ἀφ' ἐνός μὲν διότι τὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο τῆς ἑλληνοκυπριακῆς πλευρᾶς εἶχε διαρραγεῖ ἡ ἐθνικὴ ὁμοψυχία καὶ εἶχαν λάβει χώρα ἐπεισόδια δυσάρεστα, τὰ ὁποῖα ἔφθαναν καὶ στὴν ὀργάνωση δολοφονικῆς ἀπόπειρας κατὰ τοῦ προέδρου Μακαρίου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ συνεχιζόντο οἱ ἐνδοκυπριακὲς συνομιλίαι μεταξὺ τῶν δύο κοινοτήτων πρὸς ἐπίτευξη συμφωνίας στὰ σημεῖα ἐκεῖνα, στὰ ὁποῖα τὸ σύνταγμα τοῦ 1960 εἶχε ἀποδειχθεῖ ἀνεφάρμοστο καὶ ἐχρειάζετο ἀναμόρφωση.

Ἡ ἑλληνοκυπριακὴ ἡγεσία, σὲ μεγάλο μέρος αὐτῆς εἶχε ἀποδεχθεῖ ὅτι μὲ τὶς ὑφιστάμενες συνθήκες ἡ ἔνωση τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα ἦταν ἀνεφικτὴ λόγω τῶν διεθνῶν ἀντιδράσεων καὶ τῶν γεγονότων τοῦ ἔτους 1967 καὶ ἀπέβλεπε σὲ ἓνα ἀνεξάρτητο, κυρίαρχο καὶ ἐνιαῖο κράτος ὅπου θὰ κυβερνοῦσε δημοκρατικὰ ἡ πλειοψηφία καὶ θὰ ἤλεγχε ἡ μειοψηφία. Δὲν ἐδέχετο ὅμως τὴ δημιουργία μιᾶς εὐρείας τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως χωριστῆς γιὰ κάθε κοινότητα, γιατί πίστευαν ὅτι ἓνα τέτοιο σχῆμα θὰ ὀδηγοῦσε βαθμιαῖα στὴν ὁμοσπονδία, στὴ διαίρεση καὶ τελικὰ στὴν διχοτόμηση τῆς νήσου. Τὴν θέση αὐτὴ ὑποστήριξαν, γιατί ἔτρεφαν τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ χρόνος ἦταν μὲ τὸ μέρος τους καὶ ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα οἱ τουρκοκύπριοι, πού ζοῦσαν κάτω ἀπὸ

δυσμενεῖς οικονομικὲς συνθήκες, θὰ ἀναγκά-
ζονταν τελικὰ νὰ συμβιβασθοῦν καὶ νὰ συν-
διαλλαγοῦν μαζί τους.

Οἱ ξένες Δυνάμεις καὶ ἰδιαίτερα οἱ δυτικὲς,
ποὺ εἶχαν ἀνάμειξη στὰ θέματα Ἀνατολικῆς
Μεσογείου καὶ Μέσης Ἀνατολῆς ἐδειξαν ἐνεργό
ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πρόοδο τῶν συνομιλιῶν
καὶ ἄσκησαν πιέσεις καὶ πρὸς τὶς δύο πλευρὲς,
προσπαθώντας νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πολιτικὴ
τους. Στὴ φάση αὐτὴ οἱ συνομιλίες αὐτὲς εἶ-
χαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν προσωρινὴ ἔστω βελ-
τίωση τοῦ κλίματος συνεργασίας τῶν δύο κοι-
νοτήτων. Ἐξ ἄλλου οἱ κυβερνήσεις τῶν Ἀθη-
νῶν τῆς περιόδου 1967 - 74 ἐπιθυμοῦσαν κατ'
ἀρχὴν νὰ κρατοῦν τὸ κυπριακὸ θέμα σὲ ὕφεση
καὶ γιὰ λόγους ἐσωτερικοῦς. Ἡ ἐξωτερικὴ των
πολιτικὴ μὲ βασικὰ ἐρείσματα τὶς ΗΠΑ καὶ τὸ
ΝΑΤΟ δὲν συνέπιπταν μὲ τὴν θέση τοῦ Μα-
καρίου στὸν χῶρο τῶν ἀδεσμεύτων χωρῶν καὶ
τὶς πρωτοβουλίες του γιὰ ἀνοίγματα πρὸς τὶς
χώρες τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ καὶ γιὰ τὴν
προμήθεια ὄπλων ἐξ αὐτῶν. Ὡς ἐκ τούτου ὑφί-
στατο διάσταση ἀπόψεων καὶ ἐνεργειῶν μεταξὺ
Ἀθηνῶν καὶ Λευκωσίας.

Παράλληλα στὰ χρόνια αὐτὰ ἡ σοβιετικὴ
ἐπιρροὴ στὸν ἀραβικὸ κόσμον ἐσημείωνε με-
γάλῃ πρόοδο, γεγονός πού ὀδηγοῦσε τὶς δυ-
τικὲς δυνάμεις σὲ ἐνίσχυση τοῦ ρόλου τῆς
Τουρκίας καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ στὴν ἐξασθέ-
νηση κάθε πιέσεως πρὸς αὐτὴν ἐκ μέρους των
γιὰ τὴν τακτοποίηση τοῦ ἐσωτερικοῦ κυπρια-
κοῦ προβλήματος.

Ἐξ ἄλλου ὁ στρατηγικὸς ρόλος τῆς Κύ-
πρου ἦταν ἀνέκαθεν σημαντικὸς γιὰ τὴν Δύση,
ἀλλὰ μετὰ τὸ 1967 αὐξήθηκε ἀκόμη περισσό-
τερο. Οἱ δύο βρετανικὲς βάσεις, ποὺ φιλοξε-
νοῦσαν καὶ ἀμερικανοὺς στρατιωτικοὺς καὶ
οἱ ἐγκαταστάσεις ραντάρ στὸ ὄρος Τρόδος
ἦσαν πρωταρχικῆς σημασίας γιὰ τὴν παρα-
κολούθηση κινήσεων καὶ τὴν κάλυψη τῶν ὀχυ-
ρῶν τῆς περιοχῆς. Συνεπῶς κάθε ἀλλαγὴ στὴν
διακυβέρνηση τῆς Κύπρου στὰ χρόνια αὐτὰ
γιὰ τοὺς δυτικούς συμμάχους ἦταν ἀνεπιθύ-
μητη καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ πράγματα παρέμε-
ναν στάσιμα.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Τούρκοι παραδοκοῦσαν
μὴ νέα εὐκαιρία γιὰ στρατιωτικὴ ἐπέμβαση
στὴν Κύπρον, ἡ ὁποία ἐδόθηκε τὸν Ἰούλιον τοῦ

1974, μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς στρατιωτι-
κῆς κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοῦ ἀρ-
χιεπισκόπου Μακαρίου.

ΙΒ'

Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ καὶ στὴν συνέχεια ἡ εἰ-
σβολὴ τοῦ Ἀττίλα ὀριοθετοῦν τὸ τέλος μιᾶς
πολυτάραχης περιόδου τῆς κυπριακῆς ἀνεξαρ-
τησίας, ἡ ὁποία παρατάθηκε γιὰ 14 χρόνια.

Ἡ Κύπρος ἀπέκτησε τὴν ἀνεξαρτησία της
ὑστερα ἀπὸ ἕναν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα, ὁ
ὁποῖος ἐστόχευε στὴν ἔνωσὴ της μὲ τὴν Ἑλ-
λάδα. Ἀντὶ αὐτοῦ ἐπέτυχε νὰ ἀποκτήσῃ μιὰ
δεσμευμένη ἀνεξαρτησία, ἡ ὁποία συμφωνήθη-
κε ἀρχικὰ στὴν Ζυρίχη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ
τὴν Τουρκία καὶ ἐπισημοποιήθηκε στὴν συνέ-
χεια στὸ Λονδίνο ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς
ἐλληνοκυπριακῆς καὶ τουρκοκυπριακῆς πλευ-
ρᾶς καὶ τοὺς πρωθυπουργοὺς τῆς Μεγάλῆς
Βρετανίας, τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Τουρκίας.

Ἀκολουθοῦν τριάντα χρόνια κατοχῆς τοῦ
βορείου τμήματος τῆς νήσου ἀπὸ τοὺς Τούρ-
κους, ἐνῶ κατὰ καιροὺς ἀναμοχλεύεται τὸ
ζήτημα σὲ διπλωματικὸ διεθνὲς ἐπίπεδο μὲ
σκοπὸ τὴν ὑπὸ ὄρους ἐνοποίηση τῆς Κύπρου.
Ἡ τελευταία προσπάθεια τὸν περασμένο χει-
μῶνα μὲ πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμμα-
τέα τοῦ ΟΗΕ κ. Κόφι Ἀνὰν γέννησε μερικὲς
ἐλπίδες γιὰ ἐπίλυση τοῦ προβλήματος. Τὸ
ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτῆς τῆς πρωτοβουλίας
ὑπῆρξε ἀρνητικὸ μὲ τὴν καταψήφιση τοῦ σχε-
δίου ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοκυπρίους.

Ἴσως τὰ πράγματα νὰ δεῖξουν στὸ ἄμεσο
ἢ καὶ ἀπώτερο μέλλον μιὰ βελτιωμένη γιὰ τὰ
ἐλληνοκυπριακὰ συμφέροντα λύση, ἡ ὁποία
νὰ συμβάλλει στὴν συνένωση τῶν δύο κρατι-
δίων γιὰ τὴν ὁμαλὴ συνέχεια τῆς ἱστορικῆς
πορείας τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ.

ΒΑΣΙΛ. Κ ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Βιβλιογραφία:

- 1) Ἐγκυκλοπαίδεια ΗΛΙΟΥ τόμος 11^{ος}, λήμμα: Κύ-
προς (Συντάκτης Ἀχιλ. Κύρου).
- 2) Κωνσταντίνου Σβολοπούλου
Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ 1900 - 1945. Ἐκ-
δόσεις ΕΣΤΙΑ.
- 3) Γιάννου Ν. Κρανιδιώτη. Τὸ κυπριακὸ πρόβλημα
1960 - 1974.
- 4) Σπ. Μαρκεζίνη. Σύγχρονη πολιτικὴ ἱστορία τόμοι
2 - 3.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΟΡΚΟΥ

Ι. Η νομοθετική επίβολή

Ήδη στην αρχαία Ελλάδα ο ὄρκος ἐχρησιμοποιεῖτο, τόσο στις ιδιωτικές ὅσο και στις δημόσιες σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, γιὰ τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας ἢ τὴν ἀξιόπιστία μιᾶς ὑπόσχεσης, πού αὐτονόητα ἀποτελοῦν οὐσιωδέστατο παράγοντα τῆς κοινωνικῆς ἀρμονίας καὶ τάξεως. Αὐτὸς ἀσφαλῶς εἶναι ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο, ἀφ' ὅτου οἱ κοινωνίες ἐξελείχθηκαν σὲ ὠργανωμένες Πολιτείες, στις ὁποῖες οἱ κοινωνικὲς σχέσεις ρυθμίζονται κατὰ κανόνα μὲ Νόμους, ἀπέκτησε καὶ ὁ ὄρκος νομοθετικὴ κατοχύρωση.

Εἶναι γνωστὸς ὁ ὄρκος πού ἔδιναν ὅσοι ἐμυοῦντο «στὰ Ἱατρικὰ» καὶ διασώθηκε στὰ ἔργα τοῦ Ἱπποκράτη. Τὸ κείμενό του σὲ σύγχρονη ἀπόδοση ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ὀρκίζομαι στὸν θεὸ Ἀπόλλωνα τὸν Ἱατρὸ καὶ στὸν θεὸ Ἀσκληπιὸ καὶ στὴν Ὑγεία καὶ στὴν Πανάκεια, καὶ ἐπικαλούμενος τὴν μαρτυρία ὄλων τῶν θεῶν καὶ τῶν θειαινῶν, ὅτι θὰ ἐκτελέσω κατὰ τὴν δύναμη καὶ τὴν κρίση μου τὸν ὄρκο αὐτὸν καὶ τὴν συμφωνία αὐτή: Νὰ θεωρῶ τὸν διδάσκαλό μου τῆς ἱατρικῆς τέχνης ἴσο μὲ τοὺς γονεῖς μου καὶ κοινὸν τοῦ βίου μου. Καὶ ὅταν χρειάζεται χρήματα νὰ μοιράζομαι μαζί του τὰ δικά μου. Νὰ θεωρῶ τὴν οἰκογένειά του ἀδέλφια μου καὶ νὰ τοὺς διδάσκω αὐτὴ τὴν τέχνη, ἂν θέλουν νὰ τὴν μάθουν, χωρὶς δίδακτρα ἢ ἄλλη συμφωνία. Νὰ μεταδίδω τοὺς κανόνες ἠθικῆς, τὴν προφορικὴ διδασκαλία καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἱατρικὲς γνώσεις στοὺς γιούς μου, στοὺς γιούς τοῦ δασκάλου μου καὶ τοὺς ἐγγεγραμμένους μαθητὲς πού πήραν τὸν ἱατρικὸ ὄρκο, ἀλλὰ σὲ κανέναν ἄλλο. Θὰ χρησιμοποιοῦ τὴν θεραπεία γιὰ νὰ βοηθήσω τοὺς ἀθνεῖς κατὰ τὴν δύναμη καὶ τὴν κρίση μου, ἀλλὰ ποτὲ γιὰ νὰ

βλάψω ἢ νὰ ἀδικήσω. Οὔτε θὰ δίνω θανατηφόρο φάρμακο σὲ κάποιον πού θὰ μοῦ τὸ ζητήσῃ, οὔτε θὰ τοῦ κάνω μιὰ τέτοια ὑπόδειξη. Παρομοίως, δὲν θὰ ἐμπιστευθῶ σὲ ἔγκυο γυναῖκα μέσο πού προκαλεῖ ἔκτρωση. Θὰ διατηρῶ ἀγνή καὶ ἄσπιλη καὶ τὴν ζωὴ καὶ τὴν τέχνη μου. Δὲν θὰ χρησιμοποιοῦ νυστέρι οὔτε σὲ αὐτοὺς πού πάσχουν ἀπὸ λιθίαση, ἀλλὰ θὰ παραχωρῶ τὴν ἐργασία αὐτὴ στοὺς εἰδικούς τῆς τέχνης. Σὲ ὅσα σπίτια πηγαίνω, θὰ μπαίνω γιὰ νὰ βοηθήσω τοὺς ἀσθενεῖς καὶ θὰ ἀπέχω ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἐσκεμμένη βλάβη καὶ φθορά, καὶ ἰδίως ἀπὸ γενετήσιες πράξεις μὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐλεύθερους καὶ δούλους. Καὶ ὅσα τυχὸν βλέπω ἢ ἀκούω κατὰ τὴν διάρκεια τῆς θεραπείας ἢ καὶ πέρα ἀπὸ τὶς ἐπαγγελματικὲς μου ἀσχολίες στὴν καθημερινὴ μου ζωὴ, αὐτὰ πού δὲν πρέπει νὰ μαθευτοῦν παραέξω δὲν θὰ τὰ κοινοποιῶ, θεωρώντας τὰ θέματα αὐτὰ μυστικά. Ἄν τηρῶ τὸν ὄρκο αὐτὸν καὶ δὲν τὸν παραβῶ, ἄς χαίρω πάντοτε ὑπολήψεως ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴν ζωὴ καὶ γιὰ τὴν τέχνη μου. Ἄν ὅμως τὸν παραβῶ καὶ ἐπισηκῶ, ἄς πάθω τὰ ἀντίθετα».

Ἄξιομνημόνευτο ἐξάλλου παράδειγμα νομοθετικῆς καθιέρωσης τοῦ ὄρκου ἀποτελεῖ ἡ ὄρκισις τῶν «Ἡλιαστῶν», τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἡλιαίας πού ἱδρυσε ὁ Σόλων στὴν Ἀθηναϊκὴ Πολιτεία, κατὰ τὴν πανηγυρικὴ ἐτήσια ἐναρξὴ τῶν συνεδριάσεών τους. Τὸ κείμενο τοῦ ὄρκου αὐτοῦ, ὅπως διασώζεται μὲ τὸν συνδυασμὸ διαφόρων ἀρχαίων μαρτυριῶν, ἔχει περίπου ὡς ἐξῆς:

«Ψηφιοῦμαι, κατὰ τοὺς Νόμους καὶ τὰ Ψηφίσματα τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων, περὶ δ' ὧν ἂν Νόμοι μὴ ὦσι, γνώμη τῆ δικαιοσύνης καὶ

οὔτε χάριτος ἔνεκ' οὔτ' ἔχθρας. Καὶ ἀκροάσομαι τῶν τε κατηγορούντων καὶ τῶν ἀπολογουμένων ὁμοίως ἀμφοῖν. Ὅμνυμι ταῦτα νῆ τὸν Δία, νῆ τὸν Ἀπόλλωνα, νῆ τὴν Δήμητρα, καὶ εἴη μὲν μοι εὖορκοῦντι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἐπιποροῦντι δ' ἐξώλεια ἐμαυτῷ καὶ γένει».

Μὲ τὴν βαθμιαία ἀνάπτυξη τῶν κοινωνιῶν, ὁ ὄρκος κατέστη «ὄρκος ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ» στὶς μεταξὺ τῶν κοινωνιῶν ὁλοένα καὶ πολυπλοκώτερες σχέσεις. Εἰδικώτερα:

Στὴν σύγχρονη ἐποχὴ καὶ στὶς δημοκρατικὰ ὀργανωμένες Πολιτεῖες, ὁ ὄρκος καθιερώθηκε γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἀρμονίας ὄχι μόνο στὶς συναλλακτικὲς σχέσεις τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα στὶς βασικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου ποὺ ρυθμίζονται νομοθετικά.

Ταυτόσημα μὲ τὰ ἰσχύοντα καὶ σὲ ἄλλες εὐρωπαϊκὲς Χῶρες, κατὰ τὴν ἑλληνικὴ Νομοθεσία ἐπιβάλλονται οἱ ἀκόλουθοι ὄρκοι.

– *Στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.* Ὁ Ἀνώτατος Πολιτικὸς Ἄρχων πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων του, κατὰ συνταγματικὴ ἐπιταγή, ὀρκίζεται ἐνώπιον τοῦ Κοινοβουλίου «εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος» νὰ φυλλάτει τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν πιστὴ τήρησή τους, νὰ υπερασπίζει τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας, νὰ προστατεύει τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑπηρετεῖ τὸ γενικὸ συμφέρον καὶ τὴν πρόοδο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

– *Στοὺς Βουλευτὲς.* Πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τους οἱ ἐκλεγέντες κατὰ τὶς ἐθνικὲς ἐκλογὲς Βουλευτὲς ὀρκίζονται σὲ δῆμοσια συνεδρίαση τοῦ Κοινοβουλίου «εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος» νὰ φυλάττουν πίστη εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, ὑπακοὴ εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληροῦν εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά τους.

– *Στὸν Πρωθυπουργὸ καὶ τὰ μέλη τοῦ*

Υπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἡ Κυβέρνηση, ποὺ ἀναδεικνύεται κατὰ τὰ ἰσχύοντα στὸ κοινοβουλευτικὸ μας πολίτευμα, δίδει ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Ἄρχοντος τὸν «νενομισμένο ὄρκο».

– *Στοὺς Ἀρχιερεῖς.* Μετὰ τὴν ἐπικύρωση τῆς ἐκλογῆς τους ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ πρὸ τῆς ἐνθρονίσεώς τους, οἱ Ἀρχιερεῖς δίδουν ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Ἄρχοντος καὶ παρόντων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τοῦ Ἐπιτρόπου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων τὴν «ἐπὶ τῇ Ἀρχιερωσύνῃ Διαβεβαίωσή τους», ποὺ κατὰ τὸν νόμο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν ὄρκο.

– *Στοὺς Λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης.* Οἱ Δικαστὲς, μετὰ τὸν κατὰ τὴν προβλεπόμενη ὑπὸ τοῦ νόμου διαδικασία διορισμοῦ τους καὶ πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τους, ὀρκίζονται ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου, στὸ ὁποῖο τοποθετοῦνται ὡς δόκιμοι, καὶ μετὰ τὴν δοκιμαστικὴ ὑπηρεσία, ὡς ἰσόβιοι, σὲ δῆμοσια συνεδρίασή του, ὅτι θὰ φυλάττουν πίστη στὴν Πατρίδα, ὑπακοὴ στὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ θὰ ἐκπληρώνουν εὐσυνειδήτητα τὰ καθήκοντά τους.

– *Στοὺς Ἐνόρκους.* Οἱ λαϊκοὶ Δικαστὲς ποὺ συμμετέχουν στὰ Ὀρκωτὰ Δικαστήρια, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας καλοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τοῦ Δικαστηρίου νὰ «ὀμόσουν», δι' ἀνατάσεως τῆς χειρὸς, «καὶ νὰ ὑποσχεθοῦν» ὅτι θὰ θεωρήσουν μὲ προσοχὴ καὶ θὰ ἐξετάσουν εὐσυνειδήτως κατὰ τὴν προκειμένη δικαστικὴ συζήτηση τὴν κατὰ τοῦ... κατηγορία καὶ τὴν υπεράσπισή του, ὅτι δὲν θὰ συνεννοηθοῦν μὲ κανένα περὶ τῆς ἐκδοθησομένης ἀποφάσεως καὶ ὅτι, ἐκπληροῦντες τὰ εἰς αὐτοὺς ὡς ἐνόρκους ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα, δὲν θὰ πράξουν κατὰ φιλίαν, ἔχθραν, χάριν, οὔτε πρὸς ἰδιαιτέραν τινὰ ὠφέλειαν ἢ δι' ἄλλην τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ θὰ ἔχουν πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον «τὸν Θεόν, τὴν Δικαιοσύνην καὶ τὴν Ἀλήθειαν» καὶ θὰ δώσουν τὴν ψήφον τους κατὰ συνείδηση καὶ κατὰ τὴν ἐκ τῶν συζητήσεων προελθοῦσα

ελεύθερη πεποίθησή τους, προσφερόμενοι κατά πάντα πιστῶς καὶ ἀδόλως, διὰ νὰ ἔχουν βοηθὸ τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἱερόν Αὐτοῦ Εὐαγγέλιο.

Συγκρίνοντας τὸν ὄρκο τῶν Ἑλλιστῶν μὲ τὸ κείμενο αὐτοῦ τοῦ ὄρκου, ποῦ περιλαμβάνεται στὸν Νόμο «περὶ Ὁρκωτῶν Δικαστηρίων», διαπιστώνουμε τὴν κατ' οὐσία ταύτιση τοῦ περιεχομένου τους.

– *Στοὺς Στρατοδίκες.* Πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς συνεδρίασης στὰ Στρατοδικεῖα, καὶ ἐνῶ ἡ στρατιωτικὴ φρουρὰ «παρουσιάζει ὄπλα», οἱ στρατοδίκες ὀρκίζονται ὅτι θὰ ἐκτελέσουν πιστῶς καὶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά τους, καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν διακριδωσὴ τῆς ἀλήθειας, κρίνοντας ἀμερόληπτα καὶ ἐφαρμόζοντας τὸν νόμο γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης.

– *Στοὺς Δημοσίους Ὑπαλλήλους,* οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν διορισμὸ τους καὶ πρὶν ἀναλάβουν ὑπηρεσία ὀρκίζονται, ἐνώπιον τοῦ διενεργήσαντος τὸν διορισμὸ ἀρμόδιου κρατικοῦ Ὁργάνου νὰ φυλάττουν πίστη στὴν Πατρίδα, ὑπακοὴ στὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληρώνουν τιμίως καὶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά τους.

Τὸν ἴδιο ὄρκο ὑποχρεοῦνται νὰ δώσουν οἱ Δικηγόροι, ὡς ἄμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἀμέσως μετὰ τὸν διορισμὸ τους, σὲ δημόσια συνεδρίαση τοῦ Πρωτοδικείου, στὴν περιφέρεια τοῦ ὁποίου ἐδρεῦει τὸ δικαστήριο στὸ ὁποῖο διορίσθηκαν.

– *Στοὺς Μάρτυρες,* οἱ ὁποῖοι ὅταν καταθέτουν ἐνώπιον Δικαστηρίου ὀρκίζονται «διὰ θέσεως τῆς δεξιᾶς» ἐπὶ τοῦ Ἰεροῦ Εὐαγγελίου οἱ Χριστιανοί, τῆς Βίβλου οἱ Ἑβραῖοι, τοῦ Κορανίου οἱ Μωαμεθανοί, ὅτι θὰ καταθέσουν «ὅλη τὴν ἀλήθεια καὶ μόνη τὴν ἀλήθεια χωρὶς φόβο καὶ χωρὶς πάθος».

Οἱ Μάρτυρες ὀρκίζονται καὶ σὲ ὅποια-δήποτε ἄλλη περίπτωση ἀπαιτεῖται τοῦτο ἀπὸ τὸν νόμο, ὅπως π.χ. κατὰ τὴν σύνταξη δημόσιας διαθήκης, ποῦ ὀρκίζονται, ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου καὶ τοῦ διαθέτου, ὅτι θὰ τηρήσουν μυστικὲς τὶς διατά-

ξεις τῆς διαθήκης μέχρι τῆς δημοσιεύσεώς της.

Οἱ κληρικοί, ὅταν καλοῦνται νὰ καταθέσουν ὡς μάρτυρες ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων, δίδουν μία ἰσοτίμη πρὸς τὸν ὄρκο «διαβεβαίωση ἐπὶ τῇ Ἱερωσύνῃ τους», τὸ περιεχόμενο τῆς ὁποίας συμπίπτει ἀπόλυτα μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὄρκου ὡς ὑπόσχεσης τοῦ μάρτυρα ὅτι θὰ καταθέσει ὅλη τὴν ἀλήθεια χωρὶς φόβο καὶ πάθος.

– *Στοὺς Πραγματογνώμονες,* ποῦ διορίζονται ἀπὸ τὰ Δικαστήρια προκειμένου νὰ γνωματεύσουν ἐπὶ θεμάτων γιὰ τὴν διάγνωση τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται «ειδικὲς γνώσεις». Καὶ αὐτοί, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τους, ὀρκίζονται ὅτι θὰ διεξαγάγουν τὴν πραγματογνωμοσύνη ποῦ τοὺς ἀνατέθηκε μὲ κάθε ἀμεροληψία καὶ ἐπιμέλεια καὶ μυστικότητα, ἔχοντας ὡς μόνον σκοπὸ τὴν ἀνακάλυψη τῆς ἀλήθειας.

– *Στοὺς Ἑρμηνεῖς.* Σὲ περίπτωσι κωφότητος ἢ καὶ ἀλαλίας κατηγορουμένου ἢ μάρτυρα, ἢ μὴ γνώσεως, τουλάχιστον ἐπαρκoῦς, τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, διορίζονται διερμηνεῖς, οἱ ὁποῖοι ὀρκίζονται ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου ὅτι θὰ διερμηνεύσουν ἀκριβῶς καὶ πιστὰ ὅλα ὅσα κατὰ τὴν συζήτηση θὰ λεχθοῦν καὶ τὰ ἔγγραφα.

Ἄλλὰ ἐπειδὴ δὲν μποροῦμε νὰ ἐξαντλήσουμε τὸν κατάλογο τῶν περιπτώσεων ἐπιβολῆς ὄρκου, θὰ ἀναφέρουμε ἀκόμη *τοὺς στρατευόμενους νέους,* οἱ ὁποῖοι, ἐνώπιον ἐκπροσώπων τῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ἔναρξη τῆς στρατιωτικῆς τους θητείας δίδουν ὁμαδικὰ διὰ βοῆς ἓνα μακροσκελοῦς περιεχομένου ὄρκο, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ ὑπόσχεση πίστεως στὴν Πατρίδα καὶ ὑπακοῆς στὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους. Καὶ *τοὺς πτυχιούχους τῶν Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν,* οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν λήψη τοῦ πτυχίου τους καὶ ἐνώπιον τῶν Πανεπιστημιακῶν Ἀρχῶν, ὄρκον ὀμνύουν ὅτι «κατ' ἐπιστήμην διώσονται». Οἱ γιατροὶ δίδουν καὶ σήμερα τὸν ἀνυπέβλητο σὲ ἰατρικὴ δεοντολογία ὄρκο τοῦ Ἱπποκράτη.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ ὄρκοδοσία ἀποτελεῖ

νομική, δηλαδή όχι μόνο αναγκαία αλλά και αναγκαστή υποχρέωση του ὀρκιζομένου, σημαίνει ότι ὁ παραβάτης τοῦ ὄρκου του, εἴτε ὡς ἐπίορκος (ὅταν συνειδητὰ τὸν ἀθετεῖ) εἴτε ὡς ψεύδορκος (ὅταν ὀρκίζεται ψευδῶς), διαπράττει ποινικὰ κολάσιμο ἀδίκημα.

II. Ἡ ἔννοια τοῦ ὄρκου - Ὑπέρ ἢ κατά.

Κατὰ τὸν κλασσικὸ ἑλληνικὸ ὀρισμὸ, πὺν ἰσχύει γενικά, " Ὀ ρ κ ο ς εἶναι ἡ «δι' ἐπικλήσεως τοῦ Θεοῦ, ὡς μάρτυρα τιμωροῦ καὶ ἀνταποδότου», βεβαίωση περὶ τῆς ἀλήθειας ἐνὸς γεγονότος ἢ ἰσχυρισμοῦ, ἢ ὑπόσχεση περὶ ἐκτελέσεως καθήκοντος.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κάθε ἄνθρωπος, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἡλικία, φύλο, καταγωγή, ἐπάγγελμα, ἐπίπεδο μόρφωσης καὶ οἰκονομικὴ κατάσταση, μέλος μιᾶς ὀργανωμένης Πολιτείας, τίμιος καὶ ἀξιοπρεπής, ὀφείλει νὰ σέβεται τὴν Ἀλήθεια, καὶ ἐπομένως νὰ εἶναι εἰλικρινής ὅταν βεβαιώνει ἓνα γεγονός, τὸ ὁποῖο ὑπέπεσε στὴν ἀντίληψή του, ἢ ὅταν παρέχει τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ διακονήσῃ τὸ κοινωνικὸ λειτούργημα, τὸ ὁποῖο ἡ Πολιτεία τοῦ ἐμπιστεύεται, μὲ εὐσυνειδησία καὶ ἐντιμότητα.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πραγματικότητα πολλὰς φορὰς δὲν συμπίπτει μὲ τὸ «δέον» ὅπως ἤδη αὐτὸ περιγράφηκε, στίς κοινωνίες προέκυψε ἡ ἀνάγκη, ἢ βεβαίωση μιᾶς ἀλήθειας ἢ ἢ ὑπόσχεση ἐκπλήρωσης μιᾶς υποχρέωσης νὰ ἐνισχύεται σὲ ἀξιοπιστία καὶ πειστικότητα μὲ τὸν ὄρκο.

Εὐχῆς ἔργο θὰ ἦταν ἂν οἱ κοινωνικὲς μας σχέσεις εἶχαν φθάσει σὲ τέτοιο ἐπίπεδο τελειότητας ὥστε οἱ ὑποσχέσεις μας ἢ οἱ διαβεβαιώσεις μας νὰ εἶναι καὶ ἀξιοπίστες καὶ πειστικὲς, χωρὶς νὰ ἀπαιτεῖται ἡ ἔνορκη ἐπιβεβαίωσή τους. Αὐτὸ δέβαια προϋποθέτει τὴν ἀπόλυτη πειθαρχία στὴν Θεανθρώπινη ἐντολή: «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως», «ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ».

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι, ἐξετάζοντας τὸ θέμα τοῦ ὄρκου ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦ ἠθικοῦ Νόμου τοῦ Εὐαγγελίου καὶ μὲ καθαρὰ θεο-

λογικὰ κριτήρια, θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὁ ὄρκος ὡς ἐπιβεβαίωση τῆς Ἀλήθειας πρέπει νὰ καταργηθῇ. Ἐφ' ὅσον ὅμως οἱ συνθήκες τῆς κοινωνικῆς μας πραγματικότητας ἐπιβάλλουν τὸ ἰσχύον Νομικὸ Καθεστῶς, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθοῦμε τὴν ὀρκιστὴ τόσο στίς συναλλακτικὲς σχέσεις ὅσο καὶ σὲ βασικὲς διαδικασίες τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, μὲ τὴν εὐχή ἢ ἐξέλιξη τῶν κοινωνικῶν ἠθῶν νὰ τὴν καταστήσῃ μὴ ἀναγκαία.

Ἐνῶ ὅμως μέχρι σήμερα ὁ ὄρκος παραμένει νομοθετικὰ κατωχυρωμένος, πολλὰς συζητήσεις δημοσίου μεταξὺ Κοινωνιολόγων καὶ Νομικῶν γίνονται ὄχι γιὰ τὴν ἀναγκαϊότητά του ὡς θεομοῦ, ἀλλὰ γιὰ τὸ περιεχόμενό του ἢ γιὰ τὴν διαδικασία μὲ τὴν ὁποία πρέπει νὰ δίδεται.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν διαδικασία πὺν τηρεῖται σὲ κάθε περίπτωση ὀρκιστῆς θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψη τὰ ἑξῆς:

Ἡ ἀκολουθούμενη διαδικασία ὀρκιστῆς καθορίζεται εἴτε ἀπὸ κανονιστικὲς διατάξεις ἀρμοδίων κρατικῶν φορέων, εἴτε ἠθικὰ, καὶ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὸ θέμα στὸ ὁποῖο ἀφορᾷ ἢ ἐπιβολὴ τοῦ ὄρκου, ἢ μὲ τὴν ιδιότητα τῶν ὀρκιζομένων προσώπων.

Καὶ ὅταν μὲν ὁ ὄρκος ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν διακρίβωση τῆς ἀλήθειας σὲ διαπραττόμενα ἀδικήματα ἢ σὲ ἰδιωτικὲς ὑποθέσεις, γιὰ τίς ὁποῖες ὑπάρχει ἀντιδικία, δίδεται ἐνώπιον τῶν δικαστικῶν Ἀρχῶν. Στὴν περίπτωση ἀνάληψης καθηκόντων ἀπὸ διοριζόμενους δημοσίους ὑπαλλήλους, ὁ ὄρκος δίδεται ἐνώπιον τοῦ κρατικοῦ ὀργάνου πὺν διενήργησε τὸν διορισμό.

Μεγαλύτερη ἐπισημότητα ὑπάρχει σὲ ὀρκίσεις ὅπως τῶν στρατευόμενων στὴν ὑπηρεσία τῆς Πατρίδος νέων, ὅπου ἢ ὀρκοδοσία λαμβάνει χώρα ἐνώπιον ἐκπροσώπων τῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Κυβέρνησης ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος καὶ τῆς Ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας, ἢ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος ἐνώπιον τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἡγεσίας.

Ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἡγεσίας στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἀφ' ἐνὸς εἶναι ἐφικτή, λόγω τοῦ περιορισμένου ἀριθμοῦ τους, καὶ ἀφ' ἑτέρου δίδει μεγαλύτερο κύρος σὲ μία διαδικασία ποὺ ἀφορᾷ στὴν τήρηση ὑπόσχεσης πρὸς ἓνα ὁλόκληρο Λαὸ ποὺ ἀνήκει σὲ αὐτὴ τὴν ἱερὴ ἔννοια τῆς Πατρίδας. Ἐνῶ συγχρόνως ἀποδίδει μεγάλη τιμὴ στὸν δίδοντα τὸν ὄρκο, ἀφοῦ ἡ διαδικασία πραγματοποιεῖται ἐνώπιον τῶν μόνων ἀρμοδίων νὰ προσάγουν γιὰ τὴν ὀρκιστὴ τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο.

Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο τοῦ ὄρκου, τίθεται τὸ ἐρώτημα ἂν θὰ πρέπει νὰ γίνεται μὲ αὐτὸν ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ ἢ ἀπλὴ ἀναφορὰ στὴν ἀτομικὴ συνείδηση.

Εἶναι ἄξιο ἰδιαίτερης μνείας τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀρνούμενοι τὴν νομοθετικὰ ἐπιβαλλόμενη ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ὀρκιστὴ προβάλλουν ἓνα ἐκ πρώτης ὄψεως λογικὸ ἐπιχείρημα: "Ὅτι ὁ νόμος δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑποχρεώνει σὲ ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ κάθε ὀρκιζόμενο, ἀφοῦ ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ποὺ δὲν ἀποδέχονται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ. Χωρὶς νὰ ἀρνούμεθα τὴν λογικὴ θεμελίωση αὐτῆς τῆς ἄποψης, θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ἓνα κίνδυνο ποὺ παραγνοεῖται ἢ γενικευθεῖ, δηλαδὴ τὴν στέρηση τῆς ἐπίκλησης τοῦ Θεοῦ ἀκόμη καὶ στοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα τῶν Ἑλλήνων. Αὐτοὶ δὲν θὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ ἓνα «ταμπού», ὅπως θέλουν νὰ πιστεύουν ὅσοι θεωροῦν ἑαυτοὺς

«προοδευτικούς», ἀλλὰ θὰ στερηθοῦν ἐνὸς πνευματικοῦ στηρίγματος, ὅπως εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ψυχολογικὰ ἐπηρεάζει ἀποφασιστικὰ κάθε πιστό, ὁ ὁποῖος, ὅταν βάζει τὸ χέρι του στὸ Εὐαγγέλιο ἢ ὅταν ἀπλὰ δίνει τὸν λόγο του στὸν συμπολίτη του προσθέτοντας τὴν γνωστὴ φράση «μὰ τὸν Θεό», δὲν σκέπτεται τὴν ποινὴ τῆς ψευδορκίας ἀλλὰ τὴν παρουσία Ἐκείνου («Ὅς τὰ πάνθ' ὄρα».

Ἐξ ἄλλου αὐτὴ ἡ ἀντιλογία εἶναι ἀνευ ἀντικειμένου, ἀφοῦ ὁ Νομοθέτης, ἀποδεχόμενος τὴν λογικὴ ἄποψη ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑποχρεώνει τὸν ὀρκιζόμενο σὲ ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ ὅταν δηλώνεται σαφῶς ἀπὸ αὐτὸν ὅτι εἶναι ἄθρησκος, εἰσάγει τὴν κατ' ἐξαιρέση «ὀρκιστὴ» ὡς «δήλωση μὲ ἐπίκληση τῆς τιμῆς καὶ τῆς συνείδησης».

Κοινωνιολογικὰ, βέβαια, τίθεται τὸ ἐρώτημα: Μὲ ποιά κριτήρια -ιδεολογικὰ, φιλοσοφικὰ, κοσμοθεωριακὰ- ἐξασφαλίζεται ὥστε ἓνας ἀπλὸς «λόγος τιμῆς» νὰ εἶναι ἀξιόπιστος καὶ πειστικός, ὅταν δίδεται ἀπὸ ἄτομο ποὺ θεωρεῖ ἑαυτὸ ἀδέσμευτο ἀπέναντι στὴν Ὑπερβατικὴ Δύναμη, ἢ Ὅποια «καὶ ὅμως ὑπάρχει» ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς δικές μας παραδοχές.

Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἂς δώσει ἀπάντηση ὁ καθένας μας «μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Ἐπίτιμος Δικηγόρος

Ἡ ἐγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: ΤΑ (ΣΥΝΗΘΩΣ) ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

Είσαγωγή.

Ἡ λέξη «ψυχοθεραπεία» εἶναι, πλέον, ἀρκετὰ οἰκεία στὴν καθημερινὴ γλῶσσα καὶ ἀναφέρεται στὴν θεραπεία ψυχικῶν διαταραχῶν. Ὑπάρχουν βέβαια καὶ ἄλλοι τρόποι θεραπευτικῆς προσέγγισης τῶν διαταραχῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐστιάζουν σὲ ἄλλα ἐπίπεδα λειτουργικῆς ὀργάνωσης τοῦ ἀνθρώπου, π.χ. τὸ ἐγκεφαλικό (νευροεπιστήμη), τὸ κοινοτικό, τὸ κοινωνικό (κοινων. ψυχιατρική). Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀναφέρεται κυρίως στὴν κλασσικὴ Ψυχανάλυση καὶ ὅλες τὶς λεγόμενες «ψυχοδυναμικὲς ψυχοθεραπείες» ποὺ προέκυψαν ἀργότερα ἀπὸ αὐτήν. Ἡ ἐπιστημονικὴ κοινότητα καὶ εἰδικότερα ἡ ψυχιατρικὴ κοινότητα θεωρεῖ σήμερα τὴν Ψυχανάλυση καὶ τὴν ψυχοδυναμικὴ ψυχοθεραπεία ὡς ἐρμηνευτικὴ διαδικασία. Δηλαδή ἀνήκει στὸν κλάδο τῆς «Ἐρμηνευτικῆς» καὶ ὄχι στὶς ἐπιστῆμες, μὲ τὰ κριτήρια τῶν φυσικῶν ἢ βιολογικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ Ἐρμηνευτικὴ ἔχει παλιὰς ρίζες: Ἦταν ἀνάκαθεν ἡ προσπάθεια κατανόησης ἐνὸς κειμένου, συνήθως ἱεροῦ (π.χ. Π. καὶ Κ. Διαθήκη) στὸ πλαίσιο ποὺ ὀργάνωνε τὴ ζωὴ τῆς μία παράδοσης. Στὴν Ἐρμηνευτικὴ ἀναζητεῖται τὸ νόημα (ὁ λόγος) καὶ ὄχι ἡ αἰτιώδης ἐξήγηση, ὅπως στὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες. Στὴν νεώτερη ἐποχὴ ἀναπτύχθηκε συστηματικώτερα ἡ φιλοσοφικὴ ἐρμηνευτικὴ, ἀπὸ φιλοσόφους τοῦ 19ου (F. Schleiermacher, W. Dilthey) καὶ τοῦ 20οῦ αἰῶνα (M. Heidegger, L.

Wittgenstein, G. Gadamer, P. Ricoeur, κ. ἄ.). Τὸ πρὸς ἐρμηνεία «κείμενο» στὴν ψυχοθεραπεία εἶναι οἱ διηγήσεις τοῦ θεραπευόμενου. Ἐνῶ ἡ ἐρμηνευτικὴ φύση τῆς Ψυχανάλυσης καὶ ψυχοδυναμικῆς ψυχοθεραπείας γίνεται σήμερα ἀποδεκτὴ ἢ συζητεῖται ξεκάθαρα, μιὰ ἄλλη πτυχὴ τῆς, ποὺ συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν ἐρμηνευτικὴ φύση, δὲν τονίζεται καθόλου ἢ σχεδὸν ἀποσιωπᾶται. Πρόκειται γιὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ψυχανάλυση καὶ ἡ ψυχοδυναμικὴ ψυχοθεραπεία κομίζουν ἐξ ὀρισμοῦ, ὡς ἐρμηνευτικὲς διαδικασίες, ἓνα σημαντικὸ ὄντολογικὸ καὶ ἀνθρωπολογικὸ φορτίο. Δηλαδή τὰ ἐρμηνευτικὰ τους κλειδιά εἶναι καθοριστικὰ διαποτισμένα, ὄχι μόνο ἀπὸ μία ἐπιστημολογικὴ ἐπιλογή, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μία ὀρισμένη ἀντίληψη γιὰ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ εὐρύτερα τῶν ὑπαρκτῶν. Ἡ Ψυχανάλυση γεννήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνα στὰ πλαίσια τῆς δυτικῆς πολιτιστικῆς παράδοσης. Ἡ παράδοση αὐτὴ ἐπηρεάσε τὰ ἀνθρωπολογικὰ πρότυπα τῆς Ψυχανάλυσης. Ἄν αὐτὸ ἰσχύει, τότε ἀβίαστα προκύπτει τὸ ἐρώτημα ἂν καὶ σὲ ποῖο βαθμὸ ἡ ψυχοθεραπεία, ποὺ ἀσκεῖται ἀπὸ εἰδικούς στὸν δικό μας πολιτιστικὸ χῶρο, ἔχει ἐνσωματώσει ἀντίστοιχα στοιχεῖα ἀπὸ τὴ ἑλληνικὴ πολιτιστικὴ διάρκεια. Στὸ κείμενο, ποὺ ἀκολουθεῖ θὰ γίνῃ ἀναφορὰ μὲ πολλὴ συντομία στὶς πτυχὲς αὐτές, ποὺ συνήθως παραλείπονται.

Οί όντολογικές και άνθρωπολογικές συνιστώσες.

Ένας σύντομος όρισμός τής ψυχοθεραπείας είναι: Η διά ψυχολογικών μεθόδων θεραπευτική προσέγγιση τών ψυχικών διαταραχών. Η Ψυχανάλυση είναι μία τέτοια ψυχοθεραπευτική μέθοδος. Αποτελεί τή μήτρα όλων τών λεγομένων ψυχοδυναμικών θεραπειών, πού βασίζονται στην «ψυχολογία τού βάθους», δηλαδή τήν «έν τώ βάθει» ανάλυση, ή όποία έπιχειρεί νά ξερευνήσει τά περιεχόμενα τού άσυνειδήτου ή, κατ' άλλους, νά μεταβάλλει τή σχέση μεταξύ συνειδητού και άσυνειδήτου. Οί διάφορες «σχολές» ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας πού υπάρχουν σήμερα, άποτελούν εξελίξεις ή εκδοχές, πού καλλιέργησαν οί συνεργάτες και οί έπίγονοι τού Freud. Οί εξελίξεις αυτές άποκλίνουν, σέ άλλοτε άλλο βαθμό, άπό τήν άρχική ψυχαναλυτική θεωρία και πράξη. Είναι, όπως και ή άρχική Ψυχανάλυση, προϊόντα συνέργειας διαφόρων παραγόντων, όπως π.χ. τών προσωπικών διωμάτων τού «ίδρυτού» τής σχολής, τής περιρρέουσας έπιστημονικής και φιλοσοφικής άτμόσφαιρας τής έποχής, τής κοινωνικής ισχύος τών «προπαγανδιστών» τής θεωρίας^{10,11} και τής πολιτιστικής παράδοσης, στα πλαίσια τής όποίας οί εξελίξεις αυτές αναπτύχθηκαν. Η σημασία τής πολιτιστικής παράδοσης στη διαμόρφωση και άσκηση μιās ψυχοθεραπευτικής μεθόδου θεωρείται σήμερα καθοριστική. Λαμβάνεται όμως σοβαρά ύπ' όψη και στην διαμόρφωση τών κλινικών προσεγγίσεων στην Ψυχιατρική και γενικότερα στην Κλινική Ίατρική. Η πολιτιστική παράδοση διαμορφώνει και καλλιεργεί όντολογικά και άνθρωπολογικά πρότυπα πού διέπουν τόν τρόπο τής σχέσης: τής σχέσης μεταξύ άτομων, μεταξύ άτομου και συλλογικότητας, μεταξύ συλ-

λογικότητας και άτομου. Τά όντολογικά πρότυπα αναφέρονται σέ κάποιο όντολογικό πλαίσιο, κάποια Όντολογία. Όντολογία είναι ό λόγος περι τού όντος. Άσχολείται με τó πρόβλημα τής φύσης τών ύπαρκτών, με τή σημασία τής λέξης «είναι», με τó θέμα τής μετοχής στο είναι. Προσπαθεί ή Όντολογία νά προσεγγίσει τó μυστήριο τού είναι, ξεετάζοντας τήν σχέση τών όντων με τó είναι ή έστιάζοντας στην διαφορά μεταξύ όντων και είναι. Με τόν όρο «άνθρωπολογία» γίνεται άναφορά στην όντολογική αλήθεια τού ανθρώπου, στην ύπαρκτική του φύση. Στην πατερική π.χ. άνθρωπολογία ή αλήθεια αυτή βρίσκεται στην έμπειρία τής καλλιέργειας τού προσωπικού τρόπου ύπαρξης, πού στηρίζεται στο τριαδικό και θεανθρωπικό πρότυπο, στην κίνηση άπό τó «κατ' εικόνα» στο «καθ' όμοίωσιν». Περισσότερα όμως γι' αυτό τó θέμα θά εκτεθούν πιό κάτω. Ήδη άπό τήν δεκαετία τού '60 τó πρότυπο τού λογικού θετικισμού, πού κυριαρχούσε στις θετικές έπιστήμες άρχισε νά άμφισβητείται άπό τούς ιστορικιστές έπιστημολόγους, όπως ό T.S. Kuhn¹¹. Οί έπιστημολόγοι αυτοί ύποστηρίζουν ότι ή στράτευση σ' ένα έπιστημονικό «παράδειγμα» δέν συνίσταται μόνο στην άποδοχή μιās θεωρίας. Αποτελεί συγχρόνως και μιá *όντολογική έπιλογή*, μεθοδολογική κατεύθυνση και κοινή γλώσσα. Τά έπιστημολογικά δηλαδή πρότυπα συνδέονται, έμφανώς ή άφανώς, με κάποια όντολογία. Με τόν όρο «παράδειγμα», οί έπιστημολόγοι αυτοί έννοούν «τó σύνολο τών πεποιθήσεων, τών άγνωρισμένων αξιών και τών τεχνικών», πού άποδέχονται οί έπιστήμονες μιās έποχής. Τó σύνολο αυτό «παρέχει γιά ένα χρονικό διάστημα πρότυπα προβλημάτων και λύσεων». Κατά τούς ιστορικιστές έπιστημολόγους ή έπιστήμη δέν έξαρτάται

ἀποκλειστικά ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔμπειρία. Βρίσκεται σὲ σχέση ἀλληλεπίδρασης μὲ διάφορες πλευρὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας πρὸς διάφορες κατευθύνσεις εἶναι δυνατόν νὰ ἐπηρεάζεται σημαντικὰ ἀπὸ παράγοντες, πού βρῖσκονται ἐκτὸς ἐπιστήμης, ὅπως π.χ. ὁ κοινὸς νοῦς (ἡ λαϊκὴ ψυχολογία), κοινωνικὲς, πολιτικὲς καὶ μεταφυσικὲς ἀκόμη ἀντιλήψεις. Ἄν αὐτὸ συμβαίνει στίς θετικὲς ἐπιστήμες, τότε ἀβίαστα προκύπτει τὸ συμπέρασμα, ὅτι σὲ πολὺ μεγαλύτερο βαθμὸ ἰσχύουν αὐτὲς οἱ ἐπιδράσεις στὸν χῶρο τῶν λεγομένων «ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου», ὅπου τὸ κύριο γνωστικὸ ἐργαλεῖο εἶναι ἡ σχέση. Στὸν χῶρο αὐτὸν ἀνήκει καὶ ἡ ψυχοθεραπεία. Οἱ πολιτιστικοὶ παράγοντες ἀνήκουν σ' αὐτὲς τίς ἐπιδράσεις καὶ παίζουν σήμερα σημαντικό ρόλο τόσο στὴν διαμόρφωση τῆς ἔννοιας τῆς «ψυχικῆς νόσου» ὅσο καὶ στὸν σχεδιασμὸ τῆς κατάλληλης θεραπευτικῆς προσέγγισης.

Τὰ πρότυπα ἀλλάζουν.

Ἡ ἔρευνα, γιὰ τὴν λύση τοῦ γρίφου τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν στίς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἐπικεντρώνονταν, ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, στὸ ἐγκεφαλικὸ κυρίως ὑπόστρωμα. Ἦδη ἀπὸ τὸ 1896 ὁ Freud, πού ἦταν ὁ ἴδιος διακεκριμένος νευρολόγος, σ' ἓνα κείμενο του («Σχέδιο γιὰ μιὰ ἐπιστημονικὴ ψυχολογία») εἶχε ἐλπίζει σὲ μιὰ τέτοια προοπτικὴ. Ἡ μετατόπιση, ἀργότερα, τῆς ἐστίας τοῦ ἐνδιαφέροντός του στὸ σκοτεινὸ χῶρο τοῦ ἀσυνειδήτου γιὰ τὴν ἀνίχνευση τῶν αἰτιῶν τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν θεωρήθηκε τότε εἰκονοκλαστικὴ. Ἡ ἔννοια τοῦ ἀσυνειδήτου, ὅπως καὶ ἄλλες ἔννοιες τῆς φροϋδικῆς μεταψυχολογίας, δὲν ἦταν καθόλου ἄγνωστη στὰ φιλοσοφικὰ κείμενα τῆς ἐποχῆς του². Ὅμως ἦταν ἡ πρώτη

φορὰ πού χρησιμοποιήθηκε στὴν κλινικὴ πράξη ὡς ἐπεξηγηματικὸ ἐρμηνευτικὸ κλειδί: αὐτὸ ἦταν τὸ λεγόμενο «ψυχοδυναμικὸ ἀσυνείδητο». Σήμερα ἡ ἔννοια τοῦ ψυχοδυναμικοῦ ἀσυνειδήτου χρησιμοποιεῖται ἀπὸ πολλοὺς θεωρητικοὺς καὶ θεραπευτὲς, ὡς μεταφορὰ γιὰ νὰ ὑποδηλώσει τὴν ὑπαρξὴ συναισθηματικῶν καταστάσεων - νοημάτων, πού τὸ ἄτομο δὲν συνειδητοποιεῖ. Ὅρισμένοι θεωροῦν ὅτι τὸ ψυχοδυναμικὸ ἀσυνείδητο εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ *συνειδητοῦ*, πού δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφραστεῖ λεκτικὰ καὶ δὲν σχετίζεται οὔτε μὲ τὸ γνωστικὸ (*cognitive*) οὔτε μὲ τὸ νευροφυσιολογικὸ ἀσυνείδητο, τὰ ὁποῖα ἀποδεδειγμένα λειτουργοῦν ἐκτὸς συνειδητότητας. Ὁ «πονηρός» ἐσωτερικὸς «ἀνθρωπάκος» (*homunculus*) τοῦ φροϋδικοῦ ἀσυνειδήτου, θεωρεῖται δηλαδὴ ὡς ἐπινόηση γιὰ τὴν γεφύρωση τῶν ἐρμηνευτικῶν κενῶν, πού προκύπτουν, ὅταν ἀποπειρώμεθα νὰ ἐρμηνεύσουμε τίς «παρὰ λόγον» ψυχικὲς ἐκδηλώσεις μὲ βάση μόνον τὸν κοινὸ νοῦ^{4, 16}. Αὐτὴ ἦταν ἡ κλασσικὴ (φροϋδικὴ) φάση τῆς Ψυχανάλυσης. Τὸ ἀνθρωπολογικὸ πρότυπο τῆς ψυχαναλυτικῆς ψυχοθεραπείας εἶναι τὸ αὐτόνομο ἄτομο τῆς νεωτερικότητος μὲ ὑποδηλούμενη «μεταφυσικὴ» ἐπιλογή τὸ ὄντολογικὸ μηδέν. Ἡ Ψυχανάλυση ἐγκαινίασε μιὰ καινούργια ἐκδοχὴ αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου, πού θὰ ἦταν ἱκανὸ νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ ἀδιέξοδα τῶν ψυχοπαθολογικῶν φαινομένων μέσα του. Τὸ κλειδί βρισκόταν στὴν διαύγηση τοῦ ἀσυνειδήτου. Ἐπιχειρήθηκε ἡ ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ στόχου μὲ ὁδηγὸ τὴν ψυχαναλυτικὴ μεταψυχολογία καὶ μέθοδο τὴν ἐρμηνευτικὴ ψυχαναλυτικὴ διαδικασία μὲ ἓνα «οὐδέτερο» παρατηρητὴ - θεραπευτὴ. Οἱ φιλοσοφικὲς ρίζες τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ προτύπου τῆς κλασσικῆς ψυχανάλυσης ἀνευρίσκονται, κατὰ τὸν διακεκριμένον βρετανὸ ψυχίατρο - ψυχα-

ναλυτή *J. Holmes*⁶. στην χρησιμοθηρική φιλοσοφία της νεωτερικότητας, ιδιαίτερα όπως διατυπώθηκε από τον Άγγλο φιλόσοφο *J. Mill* (1806 - 1873). Έχει ίσως κάποια σημασία να αναφερθεί έδω μια σχετική πληροφορία που μάς δίνει ο καθηγητής *H. Ellenberger* στο μνημειώδες έργο του «*The Discovery of the Unconscious*»⁷: 'Ο *Freud* στην διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας (1879 - 1880), πρὸς τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του στην Ίατρική, μετέφρασε ένα τόμο από τὰ έργα τοῦ *J. Mill*. 'Ορίζεται κατὰ τὸν *J. Mill* ἡ αὐτονομία, ὡς ἡ ἰκανότητα αὐτογνωσίας καὶ ἐκλογῆς τοῦ λογικὰ ὀρθοῦ (ἡγεμονία τοῦ Λογιστικοῦ). Εἶναι ἡ αὐτονομία τῆς ἐπιδιώξεως τῆς μεγίστης ἀτομικῆς εὐχαρίστησης ἡ ὁποία περιορίζεται, μόνο, στὸ βαθμὸ πὸν προσκροῦει σὲ ἀνάλογες ἐπιδιώξεις τῶν ἄλλων. Τὴν κοινωνικὴ ἔκφραση αὐτῆς τῆς αὐτονομίας τὴν γνωρίζουμε ὡς συγκρουσιακὸ ἀνταγωνισμό. 'Η ἀπρόσωπη «οὐδετερότητα» (πὸν δὲν εἶναι οὐδετερότητα) τῆς ἐρμηνευτικῆς διαδικασίας τῆς κλασσικῆς ψυχανάλυσης σιγὰ - σιγὰ μετεξελίχθηκε σὲ ἀναζήτηση ὑπαρξιακοῦ τύπου νοσηματοδοτήσεων, π.χ. στὴν ἀναζήτηση τῆς ὑπόστασης ἑνὸς «ἑαυτοῦ» (*self*), πὸν δὲν μοιάζει μὲ τὸ μηχανικὸ «ἐγὼ» καὶ τοὺς μηχανισμοὺς του. 'Ο *τρόπος* τῆς σχέσης θεραπευτῆ - θεραπευομένου ἀπέκτησε θεμελιώδη σημασία. 'Απὸ τοὺς κυριώτερους ἐκπρόσωπους αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης ὑπῆρξαν, ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ '60 καὶ μετὰ, οἱ ψυχίατροι - ψυχαναλυτὲς *D. Winnicott*¹⁹ (Βρετανία) καὶ *H. Kohut* (Η.Π.Α.)⁹. Οἱ ψυχαναλυτὲς αὐτοὶ ἀντιπροσωπεύουν αὐτό, πὸν ἀπὸ μερικοὺς συγγραφεῖς ὀνομάστηκε «ρομαντικὴ φάση» τῆς Ψυχανάλυσης. Γιὰ τὸν *Kohut*, ἡ φροῦδικὴ θεωρία τῆς ψυχοσεξουαλικῆς ἀνάπτυξης δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν φυσιολογικὴ ἀνάπτυξη. 'Απει-

κονίζει, ἀντίθετα, τὰ γεγονότα ἀποδιοργάνωσης ἑνὸς «ἑαυτοῦ», πὸν δὲν μπορεῖ νὰ διατηρήσει τὴν συνοχή του. 'Υπάρχουν βέβαια ἀκόμη πολλοὶ ψυχαναλυτὲς, πὸν ἐξακολουθοῦν νὰ ἐφαρμόζουν στὴν θεραπευτικὴ τους προσέγγιση τὰ πρότυπα τῆς κλασσικῆς ψυχανάλυσης. 'Ανεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὶς παραπάνω ἐξελίξεις ἔχει γίνῃ πιά γνωστὸ, ἀπὸ τὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ψυχοθεραπείας^{3, 13, 17} ὅτι ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν σχολὴ καὶ τὴν τεχνικὴ, πὸν ἀκολουθεῖ ἕνας θεραπευτῆς, αὐτὸ πὸν ἔχει τὴν μεγαλύτερη σημασία, ὡς θεραπευτικὸς παράγοντας, εἶναι αὐτὸ πὸν εἶναι ὡς «πρόσωπο» ὁ θεραπευτῆς καὶ λιγώτερο, τὸ περιεχόμενον τῶν ἐρμηνευτικῶν του. Οἱ προσωπικὲς αὐτὲς ποιότητες περιλαμβάνουν «γνησιότητα ἐνσυναίσθησης, ζεστασιά πὸν δὲν καταπιέζει...»¹⁸. 'Ενσυναίσθησις ὀνομάζεται ἡ ἰκανότητα γνωστικῆς καὶ συναισθηματικῆς κατανόησης τοῦ ἄλλου: ἡ ἰκανότητα νὰ δεῖ κανεὶς τὸν κόσμον μὲ τὰ μάτια τοῦ ἄλλου⁵. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ φαίνεται νὰ πλησιάζουν τὶς ποιότητες τοῦ Πατρικοῦ προσώπου. 'Η ἰκανότητα ἐνσυναίσθησης περιέχεται στὴν εὐρύτερη δυνατότητα καλλιέργειας ἀγαπητικῆς ἐνσυναίσθησης. Οἱ παραπάνω διαπιστώσεις ἐπηρεάζουν, ἤδη, τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς ὑποψηφίων ψυχοθεραπευτῶν ἀπὸ ἐκπαιδευτικούς φορεῖς στὸν χῶρον τῆς ψυχικῆς ὑγείας. 'Ο *S. H. Foulkes*, διακεκριμένος ψυχίατρος - ψυχοθεραπευτῆς ὁμάδας (δὲν ζεῖ πιά), ἀναφέρει ἐνδεικτικὰ σ' ἕνα κείμενό του μία φράση, πὸν τοῦ εἶπε κάποτε ἕνας ἐκπαιδευόμενος του: «αὐτὸ πὸν εἶναι σημαντικό δὲν εἶναι τὸ τί κάνεις (δηλαδή ἡ τεχνικὴ) ἀλλὰ τὸ *ποιὸς εἶσαι*». Στὴν δικὴ μας πολιτιστικὴ παράδοση, ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ προσώπου δὲν ἔχει ἀφήσει μόνο ἱστορικὰ ἴχνη, ἀλλὰ συνεχίζει νὰ ἀναπαράγεται βιωματικὰ καὶ σή-

μερα, όταν και όπου συγκροτείται εύχαριστιακή κοινότητα

Η Πατερική πρόταση

Δεδομένου του γεγονότος της ύπαρξης δυτικών όντολογικών και ανθρωπολογικών προτύπων στις ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις της νεωτερικότητας, αναπόφευκτα προκύπτει το ερώτημα κατά πόσον ή ψυχοθεραπευτική δραστηριότητα, που άσκειται στον ελληνικό χώρο έχει ενσωματώσει στις προσεγγίσεις της ανθρωπολογικά και όντολογικά στοιχεία της δικής μας παράδοσης. Ένας τέτοιος έμπλουτισμός αποτελεί ρεαλιστική απαίτηση στον βαθμό, που μπορεί να αύξησει την αποτελεσματικότητα της ψυχοθεραπείας. Η ανθρωπολογία του προσώπου, όπως αναπτύχθηκε από τους Έλληνες κυρίως Πατέρες, αποτελεί θεμελιώδη συνιστώσα αυτής της παράδοσης. Ριζώνει στο τριαδικό πρότυπο και στο δυαδικό θεανθρωπικό πρότυπο. Αναφέρονται πιο κάτω ένδεικτικά και σχεδόν επιγραμματικά, όρισμένα στοιχεία αυτής της ανθρωπολογίας, τα όποια σχετίζονται όπως έλέχθη προηγουμένως, με τις ποιότητες εκείνες που και ή σύγχρονη έρευνα θεωρεί σημαντικές στην άσκηση της ψυχοθεραπείας. Η πατερική ανθρωπολογία περιέχει σημασίες, σημαίνοντα, που παραπέμπουν σε σημανόμενα, τα όποια μόνο άποφατικά όρίζονται και μόνο *διωματικά κατανοούνται*. Παραπέμπουν σε νοήματα που όργάνωναν κάποτε την άτομική και συλλογική ζωή. Αυτές οι σημασίες (και τα νοήματα) υπάρχουν και σήμερα άποτυπωμένες στη γλώσσα μας και στην λαϊκή μας ψυχολογία (κοινός νοός). Όλες αυτές οι σημασίες περιέχουν ένα όντολογικό φορτίο, αναφέρονται σε όντολογικές κατηγορίες άνύπαρκτες πια και μη οικείες στο ψυχολογικό και κοινωνικό

«λεξικό» της νεωτερικότητας, ιδιαίτερα της τελευταίας της φάσης που διανύουμε από το 1960 και μετά. Το λεξικό αυτό βέβαια, δέν συγκροτείται από έννοιες παγκόσμιας κατανόησης, όπως τα μαθηματικά. Τροφοδοτείται από όντολογικές κατηγορίες της δυτικής νεωτερικής παράδοσης. Παραπέμπουν στην πολιτιστική παράδοση της Δύσης, στον τρόπο που νοηματοδοτεί τις ανθρώπινες σχέσεις. Άρκετές από τις σημασίες αυτές ύπεισέρχονται, ως κομβικά σημεία, στα νοήματα, που διαποτίζουν τις «έπιστημες του ανθρώπου». Ιδιαίτερα ή ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία περιέχει τέτοιες έννοιες: π. χ. το άτομο, ή προσωπικότητα, το έγω, ή άτομική άυτονομία, ή σχέση σωματικού - ψυχικού, ή έπικοινωνία, οι διαπροσωπικές σχέσεις, κ. ά. Άντιπαράθετο από το Πατερικό γλωσσάρι (ιδιαιτέρα του Μαξίμου Όμολογητού^{7, 12, 14, 15}) αντίστοιχες σημασίες, που μπορούν να αλλάξουν την θεραπευτική μας λογική: 1) Το Πρόσωπο: παραπέμπει σε διαφορετικά διώματα από αυτά, στα όποια παραπέμπουν οι έννοιες άτομο, προσωπικότητα, άτομική άυτονομία. Η άτομική άυτονομία της νεωτερικότητας αναφέρεται στο όντολογικό μηδέν και δέν μπορεί να συλλάβει την (έν Άγάπη) έλευθερία του προσώπου, ως άρχη των πάντων.

2) Ουσία - φύσις, ύπόσταση, έέργειες: ή «φύσις» περιλαμβάνει ως «σύγκραση» (κάτι περισσότερο από μείξη) το σώμα και την ψυχή. Οι έέργειες της μιάς και ένιαίας φύσης αναδύονται ως ψυχικές ή σωματικές λειτουργίες ή ως άλληλοπεριχώρηση και των δύο. Ό καρτεσιανός δυϊσμός σώμα - ψυχή δέν ύπάρχει. Με την γλωσσική σημαντική των Πατέρων, θα μπορούσε να πει κανείς ότι ή θεραπεία έπιδιώκει να μειώσει την «φθορά της φύσεως», μειώνοντας έτσι και τους όποιους

περιορισμούς δημιουργεί ή φθορά αυτή στην άσκηση του «γνωμικού θελήματος» (“προαίρεσις”). Η φθορά της φύσεως (άρωστια) μπορεί να προκύψει από φυσικά, ψυχολογικά ή άλλα αίτια. Ο ύποστατικός πυρήνας του ανθρώπου εξακολουθεί να υφίσταται, όσοδήποτε σοβαρή κι αν είναι η φθορά αυτή. Το «γνωμικό θέλημα» είναι η ύψιστη ενέργεια της φύσεως δοθείσα «κατά Χάριν». Το γνωμικό θέλημα στον βαθμό που άσκειται, «τρέπει» την φύση προς την κατεύθυνση του «καθ’ όμοίωσιν» (όμοουσιοποίηση). Μειώνει (με την γλώσσα της Φυσικής) την έντροπία του συστήματος, άντλώντας ενέργεια από τὰ ἔσχατα. Στην ἐπούλωση τῆς φθορᾶς τῆς φύσεως μπορεί νὰ συμβάλει ἡ ψυχοθεραπευτικὴ καί, εὐρύτερα, ἡ κλινικὴ ψυχιατρικὴ, ἰδιαίτερα ὅταν ὁ τρόπος τῆς θεραπευτικῆς σχέσης εἶναι ἡ τείνει νὰ εἶναι ἡ ἀγαπητικὴ ἐνσυναίσθηση. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ θεραπευτικὴ παρέμβαση μπορεί νὰ διευκολύνει, γιὰ ὅποιον τὸ ἐπιθυμῆι, καὶ τὴν παραπέρα ἀναζήτηση ποιμαντικῆς φροντίδας. 3) Κοινωνία - ἀγαπητικὴ κένωση: ἀντὶ τῆς γνωστῆς στερεότυπης ἐπι-κοινωνίας στὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις, ὑπάρχει κοινωνία προσώπων, ὁ τρόπος τῆς ἀγαπητικῆς θυσιαστικῆς αὐθυπέρβασης.

Ἐδῶ λοιπὸν μιλάμε γιὰ ἓνα ἄλλο σύμπαν σημασιῶν καὶ νοημάτων. Ἐμεῖς ἐδῶ (στὸν ἑλληνικὸ πολιτιστικὸ χῶρο) εἰσαγάγαμε τὴν Ψυχὰνάλυση καὶ τὴν ψυχοδυναμικὴ ψυχοθεραπεία ἐξ Ἑσπερίας, μὲ ἓνα ἔτοιμο, ἀδιαπραγμάτευτο γλωσσάρι. Γι’ αὐτὸ πολλὲς φορὲς (τουλάχιστον γιὰ ἓνα σημαντικό μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ποὺ τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὴν παράδοση τῆς «καθ’ ἡμᾶς Ἀνατολῆς») ὑπάρχει ἔλλειψη συντονισμοῦ μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν, ποὺ δομοῦν τὴν ψυχαναλυτικὴ μεταψυχολογία καὶ αὐτῶν τοῦ καθ’ ἡμᾶς κοινοῦ νοῦ

(δηλαδή τῆς λαϊκῆς ψυχολογίας) ἢ ἀκόμη καὶ τοῦ Κοινοῦ Λόγου. Δὲν γίνεται συνήχηση! Οἱ διαφορὲς αὐτὲς μορφοποιοῦνται καὶ ἀναδύονται καὶ στὴν κλινικὴ πράξη. Εἶναι π.χ. πολὺ πιθανὸ ὅτι ἡ σύνθεση τῆς μεταβλητῆς ἢ τοῦ κριτηρίου, ποὺ λέγεται «αὐτονομία» εἶναι σημαντικὰ διάφορη στὴν παράδοσή μας ἀπὸ ὅτι στὴν Β. Ἀμερικὴ καὶ τὴν Δυτ. Εὐρώπη⁸.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ ἀύξανόμενη σήμερα τάση γιὰ «ἀνακάλυψη» νέων τύπων καὶ τεχνικῶν ψυχοθεραπείας, ὑποδηλώνει ἴσως τὴν ἔλλειψη ἰκανοποίησης, ὅσον ἀφορᾶ στὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν ὑφισταμένων ψυχοθεραπευτικῶν μεθόδων. Τὰ κριτήρια τῆς ἀποτελεσματικότητας ποικίλλουν, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο, ποὺ συλλαμβάνει ὁ καθένας τὴν ἔννοια τῆς θεραπευτικῆς μεταβολῆς. Συχνὰ ὑπεισέρονται στὴν διαμόρφωση καὶ ἐπιλογή ἑνὸς τύπου ψυχοθεραπείας παράγοντες οἰκονομικοῦ κόστους. Τὸ χάος τῶν ἀναρίθμητων πλέον τύπων ψυχοθεραπευτικῶν προσεγγίσεων, ἀτομικῶν, ὁμαδικῶν, οἰκογενειακῶν (πρὶν λίγα χρόνια τὶς ὑπολόγιζαν σὲ 400!), ἔχει συγχρόνως δημιουργήσει ἓνα ἀντι-ρεῦμα, ποὺ στοχεύει στὴν σύνθεση- ἐνοποίηση, δηλαδή ἐνσωμάτωση σὲ μὴ προσέγγιση στοιχείων ἀπὸ τὶς κυριώτερες ψυχοθεραπευτικὲς «σχολές». Αὐτὸ μερικὲς φορὲς περιλαμβάνει καὶ τὴν μείξη διαφορετικῶν ἐπιστημολογικῶν προτύπων, π.χ. ψυχαναλυτικῶν, γνωστικῶν (*cognitive*), συστημικῶν, κ. ἄ. Τὶ νόημα, διερωτᾶται κανεὶς, ἔχουν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐξελίξεις καὶ σὲ ποῖο συμπέρασμα ὀδηγοῦν. Ἡ ἔρευνα γιὰ τοὺς θεραπευτικοὺς παράγοντες, ποὺ δροῦν σὲ μὴ ψυχοθεραπευτικὴ διαδικασία, δείχνει ὅτι δὲν ὑπάρχει μὴ θεραπευτικὴ μέθοδος, ἢ ὅποια νὰ καλύπτει (περιέχει) ὅλους τοὺς κυριώτερους θεραπευτικοὺς παράγοντες

ή μηχανισμούς θεραπευτικής μεταβολής. Μερικοί παράγοντες, που κινητοποιούν (καταλύουν) θεραπευτική μεταβολή απαντώνται σε άλλοτε άλλο βαθμό στις διάφορες προσεγγίσεις. Ο παράγοντας, που σταθερά έντοπιζεται σε όλες τις ψυχοθεραπείες, ως άποφασιστικός για την έκβαση της θεραπείας, είναι οι ποιότητες, τα χαρακτηριστικά του θεραπευτή, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω. Οι ποιότητες αυτές (ένσυναίσθηση, γνησιότητα κ.λ.π.) περιέχονται στις ποιότητες του Πατερικού προσώπου. Ο τρόπος της σχέσης στη θεραπευτική διαδικασία είναι καθοριστικός για το αποτέλεσμα. Αυτό δηλαδή που εμείς γνωρίζαμε (ή θα έπρεπε να γνωρίζουμε) οι άλλοι, «έξω», το ανακαλύπτουν έτεροχρονισμένα! Είναι ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι στις τάσεις της «μετα-νεωτερικής ψυχιατρικής», όπως αποτυπώνονται π.χ. σε άρθρα εγκύρων ιατρικών περιοδικών¹, τονίζεται ή προτεραιότητα των κοινωνικών, πολιτιστικών και ήθικων πλαισίων έναντι άλλων τεχνολογικής φύσης προτεραιοτήτων. Αυτές οι προτεραιότητες έπηρεάζουν, ήδη, την διαμόρφωση κυβερνητικών πολιτικών ψυχικής υγείας σε δυτικές χώρες, όπως η Βρετανία.

Τελικά, η ζωή αναπτύσσεται και εϋδοκιμεί όπου βρει κατάλληλες συνθήκες, πολλές φορές κόντρα στις ιδεοληπτικές ιδεολογικές μας καθηλώσεις. Φυσικά, το ίδιο ισχύει και για την Ψυχοθεραπεία.

Δρ. Ν. ΚΑΖΑΜΙΑΣ
Ψυχίατρος

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Bracken, P. and Thomas, P. (2001). *Postpsychiatry: a new direction for mental health. British Med. J. Vol 322: 724 - 727.*
2. Ellenberger, H. F. (1970). *The Discovery of the Unconscious* (σελ. 432, 534 - 550). N. York: Basic Books.

3. Frank, J. D. and Frank, J. B. (1993). *Persuasion and Healing. Baltimore: The Johns Hopkins Univ. Press.*

4. Greenwald, A. (1992). *Unconscious cognition. The American Psychologist. Vol. 47: 766 - 779.*

5. Hojat, M. Gonnella, J. S. et al. (2002). *Physician empathy: definition, components, measurement, and relationship to gender and specialty. Am. J. Psychiat. Vol. 159: 1563 - 1569.*

6. Holmes, J. (1989). *The Values of Psychotherapy. Oxford: Oxford Univ. Press.*

7. Θερόμος, Β. (1999). Προς μία θεολογική κατανόηση της ψυχοπαθολογίας και της θεραπείας. Στο: Θεολογία και Ψυχιατρική σε Διάλογο. Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος.

8. Καζαμίας, Ν. (1994). Προληπτική και θεραπευτική παρέμβαση στο οικογενειακό σύστημα. Στο: Θέματα Προληπτικής Ψυχιατρικής.

- Επιμ. Γ. Ν. Χριστοδούλου και Β. Π. Κονταξάκης. Αθήνα: Κέντρο Ψυχ. Υγιεινής.

9. Kohut, H. (1977). *The Restoration of the Self. Madison: Intern. Univ. Press.*

10. Κονδύλης, Π. (2001). Έπιστήμη, Ίσχυς και Απόφαση. Αθήνα: Στιγμή.

11. Kuhn, T. S. (1987). Η Δομή των Έπιστημονικών Έπαναστάσεων. Μτφρ. Γ. Γεωργακόπουλος και Β. Κάλφας. Θεσ/νίκη: Σύγχρονα Θέματα.

12. Λουδοβίκος, Ν. (1992). Η Εύχαριστιακή Οντολογία. Αθήνα: Δόμος.

13. Luborsky, L., Crits - Christoph, P. et al. (1986). *Do therapists vary much in their success? Am. J. Orthopsychiatry. Vol. 56: 501 - 511.*

14. Μάξιμος Όμολογητής. Μυσταγωγία. Έκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος. Αθήνα 1997.

15. Μαστρογιαννόπουλος, Η. (1979). Οι Πατέρες της Εκκλησίας και ο Άνθρωπος. Αθήνα: Έκδ. «Ζωής».

16. O' Brien, G. and Opie, J. (2003). *The multiplicity of consciousness and the emergence of the self. In: The Self and Schizophrenia. Ed. A. S. David and T. Kircher. Cambridge: Cambridge Univ. Press.*

17. Orlinsky, D. E. (1986). *Process and outcome in psychotherapy. In: Handbook of Psychotherapy and Behavior Change. Eds: S. L. Garfield and A. E. Bergin. N. York: J. Wiley and Sons.*

18. Truax, G. B. and Carkhuff, R. R. (1967). *Towards Effective Counseling and Psychotherapy. Chicago. Aldine.*

19. Winnicott, D. W. (1971). *Playing and Reality. London: Tavistock.*

Ο ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τῆς Ἀναστάσεως τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, διαβάζεται ὁ περίφημος Κατηχητικός Λόγος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐνα κείμενο καταπληκτικό, μὲ σοφία καὶ συναίσθημα. Ἐνα κείμενο πού περικλείει ὀλόκληρο τὸ νόημα τῆς Ἀναστάσεως. Τὴ χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως. Τὴν εὐλογία τῆς Ἀναστάσεως. Ἐνα κείμενο πού ἀνοίγει στὸν ἄνθρωπο διάπλους τοὺς ὀρίζοντες τῆς Θείας Χάρης. Τοῦ δίνει ἐλπίδα γιὰ τὸ αἰώνιο μέλλον του. Τὸν κάνει νὰ αισθάνεται μέτοχος τῆς οὐρανόου βασιλείας.

Εἶναι κρῖμα πού τὸ κείμενο αὐτὸ λίγους ἄνθρωποι τὸ ἀπολαμβάνουν. Ὅχι γιατί εἶναι δυσνόητο. Ἀλλὰ γιατί, ἀπλούστατα, δὲν μένουν μέχρι τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας γιὰ νὰ τὸ ἀκούσουν. Μετὰ τὸ εὐαγγέλιο καὶ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, μὲ τὸν πρῶτο στίχο «Ἀναστήτω ὁ Θεὸς καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ», διασκορπίζονται καὶ οἱ περισσότεροι χριστιανοὶ γιὰ νὰ φᾶνε τὴν μαγειρίτσα. Λὲς καὶ ἂν ἔμεναν μιὰ ὥρα ἀκόμη, δὲν θὰ προλάβαιναν νὰ τὴν φᾶνε. Ἔτσι, δὲν ἀπολαμβάνουν τὸν θαυμάσιο αὐτὸν λόγο τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας, πού διερμηνεύει κατὰ τρόπον ἀπαράμιλλο τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὴν δίχως ὄρια.

Ὁ Κατηχητικός Λόγος ἀρχίζει μὲ μιὰ φράση: «Εἴ τις εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, ἀπολαύτω τῆς καλῆς ταύτης καὶ λαμπρᾶς πανηγύρεως». Ἡ λαμπρὰ αὐτὴ πανήγυρις δὲν εἶναι μόνον γιὰ ὅσους ἔχουν πολλὰ κρήματα ἢ μεγάλη δόξα. Οἱ πάντες μποροῦν νὰ εἰσέλθουν. Ἀρκεῖ νὰ ἀγαποῦν τὸν Θεὸ καὶ νὰ εἶναι εὐσεβεῖς. Πιὸ δημοκρατικὴ διατύπωση δὲν θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει. Ἀλλὰ δὲν σταματᾷ ἐκεῖ. «Φιλότητος γὰρ ὧν ὁ Δεσπότης, δέχεται τὸν ἔσχατον καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον· ἀναπαύει τὸν τῆς ἐνδεκατῆς, ὡς τὸν ἐργασάμενον ἀπὸ τῆς πρώτης· καὶ τὸν

ἕστερον ἐλεεῖ καὶ τὸν πρῶτον θεραπεύει· κἀκείνω δίδωσι καὶ τούτω χαρίζεται». Τόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού ἦλθε στὸν κόσμο «ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον». Λοιπόν, συνεχίζει ὁ Μέγας Χρυσόστομος:

«Εἰσιέλθετε πάντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἡμῶν... Ἡ τράπεζα γέμει τρυφήσατε πάντες. Ὁ μόσχος πολὺς, μηδεὶς ἐξέληθαι πεινῶν». Καὶ παρακάτω: «Μηδεὶς θρηνητῶν πένιαν, ἐφάνη γὰρ ἡ κοινὴ βασιλεία. Μηδεὶς ὀδυρέσθω πταίσματα· συγγνώμη γὰρ ἐκ τοῦ τάφου ἀνέτειλεν». Καὶ τὸ μεγάλο θέμα τοῦ θανάτου, πού εἶναι πόνος ἀγίατρευτος στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου: «Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος». Καὶ παρακάτω: «Ποῦ σοῦ θάνατε τὸ κέντρον (τὸ κεντρί); Ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νίκος»; Τὸ τέλος εἶναι πανηγυρικό. «Ἀνέστη Χριστὸς καὶ σὺ καταβέβησαι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ πεπτῶκασι δαίμονες. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ καίρουσιν ἄγγελοι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ ζωὴ πολυτεύεται. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐν τῷ μνήματι».

Δὲν ὑπάρχει πιὸ θριαμβευτικὸ κείμενο. Δὲν ὑπάρχει πιὸ κοσμοσωτήριο σάλπισμα ἀπ' αὐτό. Ἡ πλήρης ἐξουδετέρωση τοῦ θανάτου. Ἡ ἀνατολὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς.

Μιὰ ἀπέραντη χαρὰ πλημμυρίζει τὶς ψυχές μας. Ὁ Χριστὸς πλήρωσε τὸ χρέος μας, δίνοντας τὸ τίμιο αἷμα του «λύτρον ἀντὶ πολλῶν». Καὶ τὸ λαμπρὸ δεῖπνο τῆς χαρᾶς, γίνεται ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς χαρούμενης ζωῆς πού ἐκτείνεται στὴν αἰωνιότητα.

Αὐτὸς εἶναι ὁ περίφημος Κατηχητικός Λόγος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἄν τὸν χάσατε αὐτὴ τὴν χρονιά, προσπαθήστε νὰ τὸν ἀπολαύσετε τοῦ χρόνου. Θὰ σᾶς μείνῃ ἀλησμόντος. Καὶ δὲν θὰ τὸν ξαναχάσετε ποτέ.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ - ΜΑΪΟΣ 2005

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Στο φύλλο του ὀρθοδόξου περιοδικού «ΖΩΗ» τῆς 17 - 3 - 2005 καὶ συγκεκριμένα ἐν τῇ στήλῃ «ἐπὶ τῶν γεγονότων» γίνεται εὐρύτατα λόγος γιὰ τὸ θέμα τῶν ἐκτρώσεων, ὅπου μετὰ τῶν ἄλλων σχολιάζεται δημοσίευμα ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας στὸ ὁποῖο διατυπώνεται τὸ ἀστήρικτο ἐπιχειρήμα «τοῦ δικαιώματος τῆς γυναίκας» νὰ ἐξουσιάζει ἀνεξέλεκτα τὸ σῶμα τῆς καὶ τὰ συμβαίνουν ἐν αὐτῷ. Παρὰ τὰ ἰσχυριζόμενα ὑπ' αὐτῶν τὸ γεγονός τῆς ἐκτρώσεως παραμένει καὶ εἶναι φόνος ἐν κυριολεξίᾳ τοῦ ὅρου τῆς κυοφορουμένης ζωῆς.

Δὲν θὰ εἶχε νὰ προσθέσει ἐπ' αὐτοῦ τίποτε τὸ καινὸν ἢ τὴν στήλῃ αὐτῇ, ἀλλὰ νὰ κάνει λόγο γιὰ ὀρισμένα στατιστικὰ δεδομένα, καθόλου κολακευτικὰ γιὰ τὴν χώρα μας.

Συγκεκριμένα σὲ παλαιότερη ἔκθεσι τοῦ Ἰνστιτούτου *Alan Cuttmacher*, ἡ Ἑλλάδα μετὰ τὰ δεκαετίων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, τῶν ΗΠΑ καὶ τῆς Αὐστραλίας ἐμφανίζει τὸ ὑψηλότερο ποσοστὸ ἐκτρώσεων μετὰ τὴν Ρωσία καὶ μάλιστα ἐναντὶ ἄλλων χωρῶν σὶς ὁποῖες θεωροῦμε ὅτι ἐπικρατοῦν ἐλευθεριώτερα ἤθη, ἐνῶ ἀρεσκομέθα νὰ πιστεύουμε ὅτι ἐν τῇ πατρίδι μας οἱ παραδοσιακὲς ἀρχὲς τυγχάνουν μετὰ τὸ λαὸν εὐρύτερης ἀποδοχῆς. Εἶναι μὲν ἀντινομία ἡ ὁποία παραδαίνει κάθε θεῖο καὶ ἀνθρώπινο νόμο.

Εἰδικὴ προστασία τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ κυοφορουμένου ἐμβρύου περιέχει παλαιότερη διακήρυξις τοῦ ΟΗΕ τὸ 1959 περὶ τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Παιδιοῦ, ἡ ὁποία ἀνανεώθηκε τὸ 1989 μὲ τὴν Διεθνή Σύμβαση Προστασίας τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Παιδιοῦ, ἡ ὁποία ἐκυρώθηκε καὶ ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Κοινοβούλιο. Στὴ Σύμβαση αὕτη ἐξειδικεύονται τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ κυοφορουμένου ἐμβρύου σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις. Παρὰ ταῦτα τὸ ἴδιο κοινοβούλιο ψήφισε πρὸ ἐτῶν νόμο γιὰ τὴν ὑπὸ «ὀρι-

σμένες συνθήκες» νομιμοποίηση τῶν ἐκτρώσεων. Ἐξ αὐτῶν εἶναι φανερὸν γιὰ τὴν σύγχυση ποὺ ἐπικρατεῖ στοὺς καιροὺς μας. Καὶ μετὰ συζητήσαμε γιὰ ὑπογεννητικότητα.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ 27 Ἰανουαρίου ἐπελέγη ἀπὸ τὴν διεθνή κοινότητα ὡς ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία τιμᾶται ἡ μνήμη τῶν θυμάτων τοῦ Ὀλοκαυτώματος, δηλαδὴ τῶν ἑξὶ ἑκατομμυρίων Ἑβραίων πολιτῶν, κατοίκων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καθὼς καὶ ἄλλων ἐθνικότητων πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξοντώθηκαν στὰ ναζιστικὰ στρατόπεδα συγκέντρωσεως ἐντὶν διάρκειᾳ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ ἡμερομηνία αὕτη ὀρίσθηκε ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πρὸ ἑξήντα ἀκριβῶς ἐτῶν ὀρωσικὸς στρατὸς ἀπελευθέρωσε τὸ χιτλερικό στρατόπεδο συγκέντρωσεως στὸ Ἄουσβιτς ἐν τῇ Πολωνίᾳ κοντὰ ἐν τῇ Κρακοβίᾳ. Καὶ δὲν ἦταν τὸ μόνον ἐν τῇ πλειάδι ἄλλων παρομοίων τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν ὡς τόποι βασανισμοῦ καὶ ἐκτελέσεων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων μας. Ὁ καγκελάριος τῆς σημερινῆς Γερμανίας Γκέρχαρντ Σρέντερ ὀμιλώντας ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἐδήλωσε: «Ἡ μνήμη τῆς ναζιστικῆς γενοκτονίας εἶναι μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ γερμανικοῦ κράτους. Τὸ νὰ μὴ λησμονοῦμε τὴν ἐποχὴ τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ καὶ τὰ ἐγκλήματα τῆς εἶναι μὴ ἠθικὴ ὑποχρέωσις τὸ ὀφείλομε ὀχι μόνον ἐν τῇ θύματι, στοὺς ἐπιζώντες καὶ στοὺς συγγενεῖς τῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἴδιῳ μας τὸν ἑαυτὸν».

Ταυτόχρονα καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ μεγάλῃ πρὸς Ἄνατολὰς χώρα τὴν Ρωσία λειτουργοῦσαν ἀντίστοιχα στρατόπεδα τὰ περιήρημα Γκουλάγκ, τὴν φρίκη τῶν ὁποίων περιέγραψε μὲ ἐνεργὴ τρόπον ὁ Σολτζενίτιν. Παράλληλα ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο ἐγκληματικὸ «ἐπίτευγμα», οἱ ὀμαδικοὶ τάφοι τῶν 14.000 Πο-

λωνων στρατιωτικων στο δασος του Κατύν, για την διάπραξη του οποίου, και για λόγους ένυπώσεων άλληλοκατηγορούντο Γερμανοί και Ρώσοι ως εκτελεστές, για να διαλευκανθεί η αλήθεια επ' αυτού μετά την πτώση του σταλινισμού το έτος 1992, ότι το έγκλημα τούτο εκτελέσθηκε κατόπιν έντολης του Στάλιν.

Και όλα αυτά εν όνόματι της «νέας τάξεως» που επαγγέλλετο ο Χίτλερ, και της νέας σοσιαλιστικής κοινωνίας που υπέσχετο ο μαρξισμός. Για την κοινωνία αυτήν ο μαρξισμός ισχυρίζετο, ότι η εφαρμογή των αρχών του θα είναι η πραγματική αρχή της ανθρώπινης ιστορίας, ενώ όλο το προηγούμενο ιστορικό παρελθόν θα αποτελούσε συγκαταβατικά την προϊστορία του.

Ιδεολογήματα και άπατηλά συνθήματα τα όποια παρέσυραν μεγάλους λαούς να στηρίξουν αίμοσταγείς δικτάτορες είναι το χαρακτηριστικό μιας μεγάλης περιόδου της ιστορίας του περασμένου αιώνα. Και αυτά όλα για να έπαληθεύσει ο λόγος του Άλεξ. Τσιριντάνη σύμφωνα με τον όποιον, το παράδοξον δέν είναι ότι υπάρχουν ύποψηφοι δικτάτορες για την κατάληψη της εξουσίας, αλλά τα εκατομμύρια των πολιτών που τους ακολούθησαν και τους έμπιστεύθηκαν και με φανατισμόν εν πολλοίς.

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Το κογκρέσο των Ήνωμένων Πολιτειών της Αμερικής άσχολήθηκε πρόσφατα με τις τουρκικές προκλήσεις είτε της επίσημης τουρκικής πολιτείας, είτε των παρακρατικών ομάδων αυτής εις βάρος του οίκουμενικού Πατριαρχείου στην Κωνσταντινούπολη. Μάλιστα στην σχετική συνεδρίαση του κογκρέσου παρέστη και ο Αρχιεπίσκοπος Αμερικής κ. κ. Δημήτριος, ο οποίος και ενημέρωσε τα μέλη αυτού για τα γεγονότα, τα σχετικά με το υπό συζήτηση θέμα.

Έτσι λοιπόν το χαϊδεμένο παιδί της άμερικανικής έξωτερικής πολιτικής, όπως είναι ή γειτονική Τουρκία, είναι συνάμα και

το άτακτο παιδί το οποίο προκαλεί με την άλλοπρόσαλλη εν πολλοίς συμπεριφορά του την διεθνή κοινή γνώμη και μάλιστα των χωρών εκείνων, που έχουν ουσιαστικό λόγο για το μέλλον της Τουρκίας με το ένδεχόμενο εντάξεώς της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα πράγματα θα δείξουν πόσον άσχηρή και άποτελεσματική θα είναι μία σύσταση των ΗΠΑ προς την Τουρκία για τον άπαιτούμενον σεβασμό των δικαιωμάτων και της ελευθερίας του Οίκουμενικού Πατριαρχείου.

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ

ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

Εύρεία συζήτηση στην μικρή όθόνη έγινε τις ημέρες, κατά τις όποιες συντάσσονται οι γραμμές αυτές, για ουσία καρκινογόνων που περιέχονται στο μέλι και είναι προφανώς επικίνδυνη για τον άνθρωπιν οργανισμό.

Όμως παραβλέπουν την πληθώρα των ποικίλων διαφημίσεων των σιγαρέτων με την ύποχρεωτική ύπόμνηση ότι «το κάπνισμα βλάπτει σοβαρώς την υγεία».

Και αυτό δέν είναι σχήμα λόγου αλλά θλιβερή πραγματικότητα με εκατομμύρια άνα τον κόσμο θανάτους τον χρόνο εξαιτίας του καπνίσματος.

Δέν ετόλμησε όμως κανείς εκ του λόγου αυτού να προτείνει την απαγόρευση της καλλιέργειας του καπνού και την άπελευθέρωση εκατομμυρίων στρεμμάτων γεωργικής γης για την παραγωγή τροφίμων, το κλείσιμο των καπνοβιομηχανιών και της έν γενει άλυσίδας του έμποριού του καπνού.

Άλλά τί συζητούμε, όταν το ίδιο το κράτος εισπράττει τεράστια ποσά από τον φόρο καταναλώσεως των σιγαρέταν και σε κάθε περίπτωση δημοσιονομικών έλλειμμάτων καταφεύγει στην αύξηση του φόρου αυτού, όπως και πρόσφατα έπαναλήφθηκε;

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σε προηγούμενα τεύχη τῶν «Ἀκτίνων», εἶχαμε σημειώσει ὅτι, ἄρχισαν οἱ διαδικασίες ἀναβάθμισης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος στοῦ σύνολό του, ἕνα σύστημα πού ἔχει, ὡς τώρα, ὡς μόνο ἀποτέλεσμα τήν ὑποβάθμιση τῆς παρεχόμενης γνώσης. Ἄν σταθοῦμε μόνο στήν Τριτοβάθμια ἐκπαίδευση, εἶναι τόσα τὰ κακῶς ἔχοντα, πού γιά νά τὰ παρουσιάσει κανεῖς θά χρειαζόταν πολὺ χαρτί καί μελάνι.

– Εἶναι παρήγορο ὅτι ὁ «Ἐθνικός Διάλογος» γιά τήν παιδεία, παρ' ὅλο ὅτι ἀπαξιώθηκε καί πολεμήθηκε ἀπό τοὺς συλλόγους τῶν ἐκπαιδευτικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπεχώρησαν, προφανῶς γιά λόγους πολιτικούς, συνεχίζει τὶς ἐργασίες του μὲ τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο Παιδείας (ΕΣΥΠ). Ἡ ἀντιπαράθεση εἶχε ὡς ἐπίκεντρο τήν ἀξιολόγηση τῶν Πανεπιστημίων, τήν ὁποία προωθεί τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, ὅσον ἀφορᾷ στήν τριτοβάθμια ἐκπαίδευση. Ἡ Πανελλήνια Ὁμοσπονδία Συλλόγων ΔΕΠ ΑΕΙ, ἀντὶ νά καθήσει στοῦ τραπέζι τῶν διαπραγματεύσεων καί νά ἐξευρεθεῖ μία κοινῶς ἀποδεκτὴ λύση στοῦ θέματος αὐτό, προτίμησε νά ἀποχωρήσει ἀπὸ τὸν διάλογο καί νά ξεσηκώσει καί τοὺς φοιτητὲς γιά πορείες καί διαδηλώσεις. Ἀκατανόητα πράγματα!

– Σὲ συνέντευξη πού ἔδωσε ἡ Ὑπουργὸς Μαριέττα Γιαννάκου, στὸν κ. Ἀπόστολο Λακασά, τῆς ἐφημερίδας «Ἡ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» (3/4/05), τόνισε ὅτι «ἡ ἀξιολόγηση στὰ ΑΕΙ καί στὰ ΤΕΙ θά προχωρήσει, γιά νά ἔχουν τὰ ἰδρύματα εὐρωπαϊκὴ προοπτικὴ».

Στὸ θέμα τῆς ἀξιολόγησης εἶχαμε ἀναφερθεῖ οἱ προηγούμενα τεύχη. Εἶχαμε ἐπισημάνει ὅτι, ἡ ἀξιολόγηση εἶναι πολὺ δύσκολη γιά ὀρισμένα Τμήματα ΑΕΙ λόγω, τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ φοιτητῶν, τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ διδασκόντων καί τῶν δυσκολιῶν πού προκύπτουν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων, στήν προσφορὰ σωστῆς καί ἄρτιας ἐκπαίδευσης. Ἰδιαίτερα, στὰ Τμήματα θετικῶν ἐπιστημῶν καί τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς, πού οἱ φοιτητὲς

ἔχουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ θεωρητικὰ μαθήματα καί τὶς Ἐργαστηριακὲς Ἀσκήσεις, οἱ δυσκολίες εἶναι ἐντονώτερες.

Ἀπὸ τὶς δηλώσεις ὁμως τῆς Κας Ὑπουργοῦ στοῦ θέμα αὐτὸ βλέπουμε ὅτι, μὲ τὴν διαδικασία τῆς ἀξιολόγησης, θά φανοῦν τὰ ἐλλείμματα καί τὰ ὅποια κενὰ ὑπάρχουν, ὥστε τὸ Ὑπουργεῖο θά βοηθήσει νά καλυφθοῦν αὐτά.

Ὅταν ρωτήθηκε ἂν συμφωνεῖ νά ἔχει «κάθε πόλη καί Πανεπιστήμιο», ἡ Κα Ὑπουργὸς ἀπάντησε μὲ ἕνα, ΟΧΙ! Καί συνεχίζοντας λέει χαρακτηριστικά: «Ἐχουμε ἕνα σωρὸ ἀποφοίτους, πού στήν οὐσία δὲν ἔχουν ἐπαγγελματικὰ δικαιώματα. Δὲν εἶναι δυνατὸν ὁμως, νά συνεχιστεῖ αὐτὴ ἡ πολιτικὴ».

– Βέβαια, τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο Παιδείας δὲν ἔχει μόνο τὸ θέμα τῆς ἀξιολόγησης νά μελετήσῃ. Εἶναι τόσα ἄλλα θέματα, ἀναφερόμενοι πάντα γιά τήν τριτοβάθμια ἐκπαίδευση, τὰ ὁποῖα πρέπει νά μποῦν στοῦ διάλογο καί νά προκύψουν ἀποφάσεις οἱ ὁποῖες νά εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἐκτελεστὲς γιά νά εἶναι ὀλοκληρωμένη ἡ ἀνάβαθμιση. Μερικὰ ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ θέματα εἶναι: Νά μειωθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσακτέων στὰ Πανεπιστήμια καί νά εἶναι σεβαστὲς οἱ ἀποφάσεις τῶν Πρυτανικῶν Ἀρχῶν ὡς πρὸς τὶς δυνατότητες ἐκπαίδευσης ὀρισμένου ἀριθμοῦ φοιτητῶν. Φαίνεται ὅτι σ' αὐτὸ συμφωνεῖ καί τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἄλλο θέμα εἶναι, ἡ μείωση τῶν ποσοστῶν συμμετοχῆς τῶν φοιτητῶν στὶς ἐκλογὲς Πρυτανικῶν Ἀρχῶν καί Προέδρων Τμημάτων. Μέχρι τώρα, τὸ Διδακτικὸ Ἐρευνητικὸ Προσωπικὸ (ΔΕΠ) τῶν Πανεπιστημίων μας εἶναι μειοψηφία στὶς ἐκλογὲς αὐτές! Ἔτσι, θά περιορισθοῦν οἱ συναλλαγές, τῶν ὑποψηφίων Καθηγητῶν, γιά τὰ ἀξιώματα αὐτὰ μὲ τοὺς φοιτητικὸς συλλόγους. Δυστυχῶς, οἱ συναλλαγές αὐτές, πολλὲς φορὲς, εἶναι ἐντονες καί ὑποδιβάξουν

τό κύρος τῶν ὑποψηφίων Καθηγητῶν. Ἐνα τρίτο θέμα εἶναι τὸ κακῶς ἐννοούμενο Πανεπιστημιακὸ ἄσυλο. Αὐτὸ εἶναι συναφές μετὶς καταλήψεις καὶ μετὶς τὴν ἀπαγόρευση εἰσόδου στὰ Γραφεῖα καὶ Ἐργαστήρια τῶν Καθηγητῶν. Στὶς ἐφαρμοσμένες καὶ θετικὲς ἐπιστῆμες, αὐτὸ εἶναι καταστροφικὸ. Ἐρευνητικὰ Προγράμματα ποὺ διενεργοῦνται στὰ Ἐργαστήρια τῶν Τμημάτων καὶ ἀπαιτοῦν συνεχῆ παρακολούθηση μετὶς τακτικὴ ἐξαγωγή δεδομένων, κινδυνεύουν νὰ καταστραφῶν ὄχι μόνο αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὰ πανάκριβα ἐπιστημονικὰ ὄργανα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τίς ἐρευνες. Μερικοὶ συνάδελφοι, ἀναγκάζονται νὰ ψάξουν νὰ βροῦν τρόπο γιὰ νὰ μποῦν μέσα στὸ χῶρο τοῦ Πανεπιστημίου. Δὲν εἶναι λίγες οἱ φορὲς, νὰ παρατηροῦνται καθηγητὲς, νὰ σκαρφαλώνουν ἀπὸ τὰ κάγκελα τῆς περιφραξῆς καὶ νὰ πηδοῦν μέσα στὸ χῶρο τοῦ Πανεπιστημίου!

Εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ παραθέσει καὶ χρῆζουν διορθώσεως (ἐξεταστικὲς περίοδοι, αἰώνιοι φοιτητὲς, ἀπουσία ἀπὸ τὰ μαθήματα στὰ ἀμφιθέατρα διότι εἶναι προαιρετικὴ ἢ παρακολούθηση κ.λ.π. κ.λ.π.).

— Ἐνα τελευταῖο νέο ποὺ ἀνακοινώθηκε

ἀπὸ τὴν Κα Ὑπουργὸ Παιδείας εἶναι ὅτι, ἀπὸ τὸ ἐπόμενο Ἀκαδημαϊκὸ Ἔτος, δὲν θὰ εἰσάγονται στὰ ΑΕΙ καὶ ΤΕΙ οἱ ἔχοντες γενικὴ βαθμολογία κάτω ἀπὸ 10. Αὐτὸ, ἐνῶ εἶναι αὐτονόητο, βρέθηκαν ἄνθρωποι νὰ τὸ κατακρίνουν διότι ἔτσι λείπει στεροῦνται τὰ παιδιά τῶν φτωχῶν λαϊκῶν τάξεων νὰ ἔχουν πρόσβαση στὴν τριτοβάθμια ἐκπαίδευση!!

Ἐ! αὐτὸ εἶναι καὶ ἂν δὲν εἶναι λαϊκισμός! Πέρουσι σὲ διάφορα ΤΕΙ ἀνά τὴν χώρα, εἶδαμε νὰ εἰσάγονται ὡς σπουδαστὲς μετὶς γεν. βαθμολογία, ὄχι λίγο κάτω ἀπὸ τὴ βάση (10), ἀλλὰ μετὶς 4,44, ΤΕΙ Τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων Ἡπείρου (Ἡγουμενίτσα), 3,94, στὸ ΤΕΙ Ἐφαρμογῶν ξένων γλωσσῶν στὴν Διοίκηση καὶ στὸ Ἐμπόριο (Ἡγουμενίτσα), 3,06, ΤΕΙ τουριστικῶν Ἐπιχειρήσεων (Λάρισα), 3,08, ΤΕΙ Τουριστικῶν Ἐπιχειρήσεων (Ἡράκλειο Κρήτης) καὶ 2,34!! στὴ Σχολὴ Τουριστικῶν Ἐπαγγελμάτων Ἁγίου Νικολάου Κρήτης! Ἐνδεικτικὰ ἀναφέραμε μερικὲς περιπτώσεις ἀπὸ πολλὲς ἄλλες. Ὁ καθένας μας, ἂς βγάλει τὰ συμπεράσματά του καὶ ἂς ἀναλογισθεῖ γιὰ ποῖα Παιδεία μιλάμε σήμερα.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς

Γεωπονικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

«ΤΡΕΦΕΙ» ΔΟΛΟΦΟΝΟΥΣ;

Μιά ἀκόμη δραματικὴ πράξη νεανικῆς ἐγκληματικότητας συγκλόνισε τὸν κόσμον τῆς Δευτέρας 22 Μαρτίου. Ὁ Τζεφ Γουέιτς, ἕνας 17χρονος μαθητὴς, εἰσέβαλε πάνοπλος, μετὶς δύο περίστροφα καὶ μία καραμπίνα, στὸ Λύκειο τοῦ Ρέντ Λέικ τῆς Μινεσότα, σκότωσε 9 ἄτομα καὶ τραυμάτισε ἄλλα 15, πρὶν αὐτοκτονήσει ὁ ἴδιος γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴ σύλληψη καὶ τὴ δέβαιη καταδίκη του σὲ θάνατο.

Ὁ Τζεφ Γουέιτς πέρασε ἀπὸ τὸν ἀνιχνευτὴ μετάλλων, ποὺ διαθέτουν πλέον πολλὰ σχολικὰ συγκροτήματα τῶν ΗΠΑ γιὰ νὰ ἐλέγξουν τὴ νεανικὴ παραβατικὴ τῶν μαθη-

τῶν τους, πυροβολώντας τὸν εἰδικὸ φρουρό. Προχώρησε στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου καὶ πυροβολοῦσε ὅποιον εὗρισκε μπροστά του, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν καλημέριζε χαμογελαστός!

Οἱ ἐντρομοὶ μαθητὲς εἰδοποίησαν ἀπὸ τὰ κινητὰ τους τὴν ἀστυνομία, ποὺ περικύκλωσε ἄμεσα τὸ σχολεῖο. Οἱ ἀστυνομικοὶ ἀντάλλαξαν πυκνὰ πυρὰ μετὶς τὸ δράστη καὶ, ὅταν ἐκεῖνος ἐξάντησε τὰ πυρομαχικά του, κάρφωσε τὴν τελευταία σφαῖρα στὸ κεφάλι του.

Ὁ ἀπολογισμὸς πολὺ βαρὺς: Ἐξὶ μαθητὲς, μία καθηγήτρια, ὁ φύλακας τοῦ σχολείου, ἀλλὰ καὶ ὁ παππούς καὶ ἡ γιαγιά τοῦ δράστη, τοὺς ὁποίους σκότωσε στὸ σπίτι πρὶν ξεκινήσει γιὰ τὸ σχολεῖο, κείτονταν νεκροί. Κοντὰ

τους πεσιμένους ο ίδιος ο δράστης και 15 ακόμη τραυματίες, οι δύο σε κρίσιμη κατάσταση.

Ο Τζέφ Γουέιζ είχε μια τραγική οικογενειακή κατάσταση. Ο πατέρας του είχε αυτοκτονήσει πριν τέσσερα χρόνια και η μάνα του νοσηλεύεται σε ίδρυμα ανιάτων μετά από σοβαρές έγκεφαλικές κακώσεις που υπέστη σε τροχαίο. Ο Τζέφ πέρασε τα ευαίσθητα χρόνια της εφηβείας με δυο γεροντάκια, τον παππού και τη γιαγιά του, αλλά κυρίως με τη συντροφιά της τηλεοπτικής μοναξιάς, της διαδικτυακής ασυδοσίας και των δίαιτων βιντεοπαιχνιδιών.

Η παντοδύναμη τηλεόραση, και κυρίως οι εικόνες που προβάλλει ως παντοδύναμες, κυριάρχησαν άρνητικά και κατέστρεψαν άλλη μια νεανική ψυχή, και μαζί της έκλεισαν και τα σπίτια των θυμάτων της. Ίσως της τηλεόρασης εξακολουθεί να παραμένει ο μη σκεπτόμενος άνθρωπος. Και θύματά της κυρίως τὰ παιδιά, που μπορούν να παρουσιάσουν παραβατική συμπεριφορά, εξαιτίας της καθημερινής πολύωρης και ανεξέλεγκτης τηλεθέασης, ακόμη και όταν ἐνηλικιωθούν.

Κανένας γονιός δεν θα ἐμπιστευόταν την ἀγωγή του παιδιού του σε έναν ἀγνωστο, που θα ἔφερε στο σπίτι του καθημερινά για 4 ὥρες, και ὅμως, οι περισσότεροι γονεὶς ἀφήνουν την τηλεόραση να ἐπιδρά καθημερινά στη ζωή, την προσωπικότητα και τη συγκρότηση των παιδιών τους, περισσότερο ἀπὸ ὅποιον-δήποτε ἄλλο!

Τὸ παγκόσμιο φαινόμενο της ἀνεύθυνης πολύωρης ἐκθέσεως των παιδιών μπροστά στην τηλεόραση ἐξελισσεται, παρὰ τις συνεχείς ἀγωνιώδεις ἐπισημάνσεις των ἀρμοδίων ἐπιστημόνων. Ἐκατοντάδες μελέτες ἔχουν ἀποδείξει ὅτι ὅσο περισσότερη τηλεόραση βλέπει ἕνα παιδί, τόσο περισσότερο αὐξάνεται ἡ πιθανότητα νὰ ἀναπτύξει ἐπιθετική συμπεριφορά ὡς ἐνήλικας.

Μπορεῖ ὁ κώδικας τοῦ Χαρουραμπὶ νὰ τιμωροῦσε τὴν πώληση προϊόντων στὰ παιδιά, ὅμως ἡ τηλεόραση ἀσύδοτα ἐκμεταλλεύεται τὰ παιδιά πρὸς τὴν ἐμπορευματοποίηση και τὸν καταναλωτισμό, ἐπειδὴ αὐτὰ ἀποδέχονται ὡς ἀληθινὰ τὰ διαφημιστικὰ μηνύμα-

τα, γιατί ἀπλὰ δὲν μποροῦν νὰ τὰ διαχωρίσουν εὐκόλα ἀπὸ τὸ τηλεοπτικὸ πρόγραμμα πὺ ἀγαποῦν.

Οἱ ἐπιδόσεις στὸ σχολεῖο ἐπηρεάζονται δυσμενῶς ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ τηλεθέαση των παιδιών, πὺ γίνονται ἀνεξέλεγκτα ὑπερκινητικὰ και ἡμιμαθῆ, ἀφοῦ δὲν ἔχουν τὴν ὄρεξη και τὸν ἀπαραίτητο χρόνο πὺ ἀπαιτεῖ ἡ μελέτη. Παράλληλα, ἡ παρατεταμένη παρακολούθηση τῆς τηλεόρασης καθιστὰ τὰ παιδιά εὐάλωτα στὴν παχυσαρκία, τὸ εὐκόλο σέξ, τὸ κάπνισμα, τὸ ἀλκοὸλ, ἀκόμη και τὰ ναρκωτικά, ἀφοῦ τὸ «πλαστικὸ» φαγητὸ διαφημιζέται ἔντονα και οἱ τηλεοπτικοὶ ἥρωες καπνίζουν, πίνουν και παρουσιάζουν ἕνα ἄλλο πρότυπο ζωῆς.

Ἄν και ἡ τηλεόραση θὰ μποροῦσε νὰ τὸνίζει και νὰ παρουσιάζει εὐγενῆ και ἀξιόλογα κοινωνικὰ πρότυπα, ἀντίθετα προτιμᾷ τὸν προσοδοφόρο δρόμο τῆς καταστροφῆς. Στὶς κοινωνίες των ἀνθρώπων μένει λοιπὸν ἡ προστασία των οἰκογενειών. Ἦδη στὶς ΗΠΑ τὸ Συμβούλιο Γονέων, μιὰ παναμερικανικὴ ὀργάνωση γὰ τὴν τηλεοπτικὴ προστασία τῆς ἀμερικανικῆς οἰκογένειας, δραστηριοποιεῖται με ὑπευθυνότητα στὸν ἔλεγχο των τηλεοπτικῶν προγραμμάτων. Ἡ Εὐρώπη και ἰδιαίτερα ἡ Ἑλλάδα δὲν φαίνεται ἀκόμη νὰ ἀνησυχοῦν....

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΡΟΒΟΛΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Στὰ ἐκδοτικὰ ἦθη των τελευταίων ἐτῶν μιὰ καινούργια συνήθεια ἔχει ἐπικρατήσει: Ἡ παρουσίασις των νέων βιβλίων σὲ ἀναγνώστες και δημοσιογράφους. Θεωρεῖται, πλέον, ὄρος τοῦ *marketing* ἢ παρουσιάσις τοῦ βιβλίου σὲ κάποια αἶθουσα. Ἐπιστρατεύονται ἐπώνυμοι τῆς πνευματικῆς ἢ πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας (ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου), κάποιοι ἠθοποιοί, οἱ ὅποιοι θὰ ἀναγνώσουν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ παρουσιαζόμενο βιβλίο, δημοσιογράφοι ὡς συντονιστὲς συζητήσεως εἶτε με τὸ κοινὸ, εἶτε με τοὺς ειδικούς, «ἐπώνυμοι», οἱ ὅποιοι θὰ προσδώσουν κῦρος με τὴν παρουσία τους στὴν ἐκδήλωσι. Μέχρι πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια τὸ βιβλίο ἔβγαине ἀπὸ τὸ

τυπογραφείο και μπαίνοντας στα βιβλιοπωλεία άρχισε την μεγάλη και δύσκολη πορεία του προς τόν πιθανό άναγνώστη.

Οί συνθέστερα χρησιμοποιούμενοι τρόποι προβολής ενός βιβλίου είναι οί έξης:

Με καταχώριοι (πληρωμένη διαφήμισι) σέ έφημερίδες, ή περιοδικά. Με τόν τρόπο αυτό διαφημίζεται ένα νεοεκδιδόμενο βιβλίο ή κάποιες φορές και παλαιότερα βιβλία με την άφορμη π.χ. τής βραβεύσεως τού συγγραφέως τού.

Προδημοσιεύσεις. Με αυτήν την μέθοδο όλίγο καιρό πρό τής κυκλοφορίας τού νέου βιβλίου δημοσιεύονται άποσπάσματα τού σέ έφημερίδες ή περιοδικά συγγενή προς τó περιεχόμενο τού βιβλίου, ώστε νά έλκυσθί ό πιθανός άναγνώστης / άγοραστής.

Με συνεντεύξεις σέ έφημερίδες και περιοδικά. Συνήθως μετά την κυκλοφορία ενός νέου βιβλίου, δίδεται συνέντευξι σέ κάποια έφημερίδα ή σέ ειδικό περιοδικό, με σκοπό την έμμεσο διαφήμισι τού νέου βιβλίου. Η συνέντευξι μπορεί νά προέρχεται είτε από τó έντυπο, είτε από τόν ίδιο τόν συγγραφέα.

Έτερος τρόπος προβολής είναι ένα μικρό Δελτίο Τύπου, στό όποιο νά άναγράφεται τó περιεχόμενο τού νέου βιβλίου με σκοπό νά δημοσιευθί στις έφημερίδες, ως σύντομος βιβλιοπαρουσίασις. Οί περισσότερες βιβλιοπαρουσιάσεις σήμερα ούσιαστικώς είναι Δελτία Τύπου τών εκδοτών και όχι άναφορές ή κριτικές από τούς δημοσιογράφους τής έφημερίδος.

Συναφής με τόν προηγούμενο είναι και ό τρόπος τής βιβλιοκρισίας. Συνήθως ή βιβλιοκρισία γίνεται από κάποιον επώνυμο κριτή δημοσιογράφο ή έπιστήμονα. Άλλοτε ή κριτική είναι προϊόν τής διαθέσεως και τής άποστολής τού κριτού και άλλοτε λειτουργεί ως πρόσχημα προβολής τού συγκεκριμένου βιβλίου. Τότε ή «κριτική» λειτουργεί ως ύμνος και έγκώμιο προς τó τύποις κρινόμενο έργο.

Όλοι οί προαναφερθέντες τρόποι προβολής ενός βιβλίου φανερώνουν ότι στις ήμέρες μας τó βιβλίο εκλαμβάνεται ως ένα καταναλωτικό προϊόν, τó όποιο για την κυκλοφορία του χρειάζεται τις τεχνικές τής διαφημίσεως

και τού marketing. Ό Σταύρος Ζουμπουλάκης έγραψε πριν από χρόνια σέ έφημερίδα άρθρο με τόν εύγλωττο τίτλο «40 άριστουργήματα κάθε μήνα», έπισημαίνων την ύπερβολή τών εκδηλώσεων / παρουσιάσεων τών νέων βιβλίων. Σήμερα δέν ύπάρχει σοβαρός εκδοτικός οίκος, ό όποίος νά μή χρησιμοποιή αυτήν την μέθοδο για την προώθησι κάποιων από τούς νέους τίτλους τών βιβλίων του.

Η έξομοίωσις τού βιβλίου με τά λοιπά καταναλωτικά προϊόντα τó υποβιβάζει από όχημα και μέσο μορφώσεως και πολιτισμού σέ οικονομική άξια. Ενδιαφέρον πλέον ύπάρχει μόνο για τις πωλήσεις ενός βιβλίου (*Best seller*) και όχι για την ποιότητα, τó περιεχόμενο ή τó πόσοι εκ τών άγοραστών του έγιναν και άναγνώστες του.

Άνά περιόδους κάποια βιβλία είτε από τεχνητή προβολή και διαφήμισι, είτε λόγω τού θέματός τους γίνονται άγαπητά από τó ευρύ κοινό, και άγοράζονται κατά κόρον. Παραδείγματα τών ήμερών μας είναι τά βιβλία τού Ίρβιν Γιάλομ (*Όταν έκλαψε ό Νίτσε. Ό δήμιος τού έρωτα. Τó ντιβάνι*) και τού Ντάν Μπράουν (*Κώδικας Ντά Βίντσι*). Τό ζήτημα είναι εάν αυτά τά βιβλία άντέχουν σέ μία δεύτερη άνάγνωσι, μετά από κάποια χρόνια.

Η επιβίωσις ενός βιβλίου στόν χρόνο φανερώνει και την ποιότητά του. Τά σημαντικά βιβλία όλων τών εποχών καθίστανται κλασσικά και άναζητούνται από τούς άπαιτητικούς άναγνώστες χρόνια και αιώνες μετά την συγγραφή τους. Μάλιστα, πολλά βιβλία έπηρεάζουν όχι τούς συγχρόνους τους ανθρώπους, αλλά τούς πολύ μεταγενεστέρους, γιατί τότε άποκαλύπτεται ή άξια τους.

Τό έλπιδοφόρο είναι ότι ή Βίβλος παραμένει ως τó πρώτο σέ άναγνωσιμότητα βιβλίο τού κόσμου και ότι οί θησαυροί τής Πατερικής Γραμματείας συνεχίζουν νά εκδίδωνται και νά μελετώνται όχι μόνον από τούς όρθόδοξους χριστιανούς, αλλά και από πολλούς έτεροδόξους και έτεροθρήσκους διανοουμένους. Αυτά παραμένουν τó ζωντανό ψωμί, τó όποιο μπορεί νά χορτάση την πείνα τού συγχρόνου ανθρώπου.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Joan Françaix (1912 - 19)

Ἡ μουσική τοῦ γάλλου συνθέτη, Ζάν Φρανσαί, εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸ νεο-κλασικισμό. Ἡ γραφή του, εἶναι λεπτή καὶ εὐαίσθητη βρῖσκοντας τὴν κορυφὴς της στὸ ὑπέροχο «*Ἀποκάλυψη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη*», ἔργο τὸ ὁποῖο ἔχει γραφεῖ γιὰ σολίστ, χορωδία καὶ δυὸ ὀρχήστρες. Ὁ Φρανσαί, σεμνὸς σὲ ὅλη τὴ ζωὴ του, φαίνεται, πὼς ἐμπνεόταν τακτικὰ ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία.

Motislav Rostropovich (1927 -)

Τι νὰ ποῦμε γιὰ τὸν μεγάλο αὐτὸ μουσικὸ τοῦ 20οῦ αἰώνα, τελίστα, μαέστρο καὶ πιανίστα, πού μὲ τὴ τέχνη του καὶ τὴ στάση τῆς ζωῆς του, συχνά, συντάραξε τὸν μουσικὸ -κι ὄχι μόνο- κόσμο; Σημαντικὸς φιλέλληνας ὁ Ροστροπόβιτς, δὲν δέχεται νὰ δώσει συναυλίες στὴ γειτονικὴ μας Τουρκία, ἂν ὅπως ὁ ἴδιος ἔχει δηλώσει- δὲν σταματήσουν οἱ δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαιτίας τῆς ἐχθρικής ἐν πολλοῖς, στάσης τῶν Τουρκικῶν Κυβερνήσεων ἀπέναντι σ' αὐτὸ (Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, λογοκρισία καὶ ἀσφυκτικὸς ἔλεγχος στὸν Πατριάρχη, κ.λ.π.).

Στὸ ἔξοχο βιβλίο του «*Σημάδια τοῦ Πνεύματος*», ὁ ἀγαπητὸς μας καὶ πάντοτε ἐνημερωμένος γιὰ ὅ,τι σημαντικὸ γίνεται στὸν κόσμο, π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, ἀφιερώνει σημαντικὸ μέρος στὸ κεφάλαιο «*Φῶς ἀπὸ τὶς στέπες*», στὸν Μοτσαλᾶ (ἢ Σλάβα ὅπως θέλει νὰ τὸν ἀποκαλοῦν οἱ φίλοι του) Ροστροπόβιτς:

«Εἶναι σὲ ὅλους γνωστὸς ὁ μεγάλος βιολοντσέλιστας καὶ μαέστρος Μοτσιαλᾶ Ροστροπόβιτς. Ὅμως λίγοι ξέρουν τὸ πνευ-

ματικὸ ὁδοιπορικὸ του. Πρὶν ὀκτῶ χρόνια (ἐννοεῖ τὸ 1985) βρισκόμενος στὶς ΗΠΑ γιὰ νὰ παίξει δυὸ ἔργα τοῦ Ἑλληνοαμερικανοῦ συνθέτη Α. Μακρῆ, εἶπε σχετικὰ: *Εἶμαι κι ἐγὼ ὀρθόδοξος χριστιανὸς σὰν κι ἐσᾶς τοὺς Ἕλληνες!*

Ἄλλὰ ἐκεῖνο πού εἶναι πιὸ σημαντικὸ εἶναι τὸ περιστατικὸ πού διηγήθηκε ἡ ἀείμνηστη Εἰρήνη Γκορεϊνόφ, ἡ γνωστὴ συγγραφεὺς τῆς βιογραφίας τοῦ ἁγίου Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ. Ὅταν τὸ 1971 ἀπὸ τὸ Παρίσι πῆγε νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν παλιὰ της πατρίδα συνάντησε τὸν ἐφημέριο τῆς Μόσχας Βοεβολόντ Σπύλλερ, πρῶην Καθηγητὴ τῆς Ἱστορίας πού ὀδηγήθηκε ἀπὸ τὶς μελέτες του στὸν Χριστιανισμό καὶ στὴν ἱερωσύνη κι ἔγινε πολὺ γνωστὸς ὡς ἀντίπαλος τοῦ θεωρητικῆς Ἰλλίτσεφ στὰ χρόνια τοῦ διωγμοῦ τοῦ Χρυστοσῶφ. Ὅπως τῆς ἔλεγε ὁ π. Σπύλλερ, μιὰ μέρα τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ Ροστροπόβιτς καὶ τοῦ εἶπε:

- Πάτερ, ὅ,τι θέλησα στὴ ζωὴ μου τὸ πέτυχα. Ἦθελα νὰ γίνω διάσημος μουσικός, ἔγινα. Ἦθελα νὰ γίνω διευθυντὴς τοῦ Ὁδείου, ἔγινα. Ὀνειρευόμουν νὰ διευθύνω τὸ Μπολσόι, τὸ κατόρθωσα. Ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχω μιὰ γυναίκα πού νὰ εἶναι μεγάλη καλλιτέχνης καὶ ἐξαιρετικὴ σύζυγος, τὴ βρῆκα. Καὶ ὅμως ἔχω συνεχῶς τὸ αἶσθημα ὅτι ἡ ζωὴ μου δὲν περνάει μέσα ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ διαρκῶς παρακάμπει τὸ οὐσιῶδες. Τί ἔχεις νὰ μοῦ πεῖς;

Καταπτοημένος ἀπὸ τὴ διασημότητα καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ μέγεθος τοῦ συνομιλητῆ του ὁ Σπύλλερ περιορίστηκε νὰ τοῦ δώσει νὰ διαβάσει τὴν *Ὁρθοδοξία* τοῦ π. Σ. Μπουλγκάκωφ. Ὑστερα ἀπὸ λίγους μῆνες ὁ διάσημος μουσικὸς ἐπανερχεται μὲ τὴν δῆλωση:

– Στο βάθος ή ουσία είναι πολύ απλή. Έμεις οι άνθρωποι με την τύφλωσή, τὰ σφάλματα και τὴν ἐπιπολαιότητά μας τὴ συσκοτίζουμε και περιπλέκουμε τὰ πράγματα, μέσα στὰ ὁποῖα συντριβόμαστε. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύση, πάτερ, παρὰ νὰ βαπτιστώ.

Καὶ λίγες μέρες μετὰ τὴ βάπτισή του φέρνει καὶ τὴ γυναῖκα του, διάσημη τραγουδίστρια τῆς Ὀπερας τῆς Μόσχας, με τὴν ὁποία ἦταν παντρεμένος ἀπὸ εἰκοσαετίας, γιὰ νὰ εὐλογηθεῖ ὁ γάμος του καὶ νὰ στεφανωθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία (*Ἀνάπλασις*, Μάρτιος 1984).

Εἶναι ἀκόμα χαρακτηριστικό, ὅτι τὸ 1989 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος ἀπένευμε στὸ διάσημο καλλιτέχνη τὸν τίτλο τοῦ *Ἀρχοντος Μουσικοδιδασκάλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου*. Τὸ ὄφρικό

αὐτὸ τοῦ τὸ ἐπέδωσε στὴ Γενεὴ ὁ Μητροπολίτης Ἑλβετίας Δαμασκηνὸς καὶ ἡ τελετὴ μεταδόθηκε ἀπὸ τὴν ἑλβετικὴ τηλεόραση».

Αὐτὰ τὰ τόσο ἐνδιαφέροντα ἀναφέρονται στὸ βιβλίο «Σημάδια τοῦ Πνεύματος».

Ὁ Ροστροπόβιτς ὅμως δὲν ἔχει σταματήσει νὰ διακηρύσσει τὴ χριστιανικὴ του πίστη σὲ κάθε εὐκαιρία, ὅπως με συνεντεύξεις, καὶ με κάθε μέσο (ἐντυπο, ἠλεκτρονικό, κ.λ.π.). Ἀποτελεῖ δέ, μιὰ δυνατὴ χριστιανικὴ φωνὴ καὶ μαρτυρία στὸ σύγχρονο κόσμο ἀρκεῖ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι δίνει συναυλίες σὲ ὅλο τὸν κόσμο καὶ σὲ ἀκροατήρια ποὺ περιλαμβάνονται ὅλες οἱ κοινωνικὲς τάξεις. Ὁ Σλάβα, λοιπόν, εἶναι ἓνα ζωντανὸ παράδειγμα πρὸς μίμηση γιὰ ὅλους μας.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

ΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

*Τὴ νύχτα
Ὅταν πυρώνει ὁ κάλυβας
Νὰ κατακάψει τῶν ἀνθρώπων τὰ πρόσωπα
Κρουνοὶ
Τῆς Παναγίας τὰ δάκρυα
Νὰ κατασθῆσουν τὶς φλεγόμενες σάρκες.
Ἀπ' τὸ Σταυρὸ ὁ Ἐτάζων
Παρακαλεῖ τὴν θρηνωδοῦσα
- Μὴ ἐποδύρου μου, μῆτερ!..
Ἐπὸ τὸν ὄλβιο τάφο
Θὰ φυτρώσουν κυκλάμινα
Καὶ χαμόγελο
Στὰ γυάλινα μάτια τῶν παιδιῶν.
Ἡ ὀμβρήσασα μύρο προσφέρει
Τὰ δάκρυα σὶ' ἄχραντα πόδια Του.
- Σπεῦσον ἀνάστηθι τέκνον
Πρὶν ἢ νύχτα πυρώσει τὸν κάλυβα!..*

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Κύριε Διευθυντά,

Εκφράζω την χαρά μου, γιατί το περιοδικό απέκτησε και «Στήλη Μουσικής», χάρης εις τόν συνεργάτη σας κ. Α. Χ. Γιαμβριά. Μάλιστα με διπλή κάλυψη: Τόν σχολιασμό της μουσικής επίκαιρότητας, αλλά και τήν Ιστορία της μουσικής.

Είναι σοβαρή, κατά τη γνώμη μου, προσφορά στους αναγνώστες (νέους και παλιότερους) ενός επιστημονικού περιοδικού.

Δέν σās κρύβω ὅτι, ἔμένα προσωπικά, με συγκίνησε ιδιαίτερα τὸ γεγονός, γιατί θυμήθηκα, πόσο με βοήθησε στις πνευματικές ἀναζητήσεις τῶν νεανικῶν μου χρόνων, ἀνάλογη στήλη τῆς ἀειμνήστου Σοφίας Σπανούδη, στο ἐξαιρετο περιοδικὸ τῆς ἐποχῆς «Ἡλιος». Θυμᾶμαι ιδιαίτερα σειρά ἄρθρων της (ἀλλά και ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν) σχετικὰ με τοὺς «Τέσσαρες Μουσικούς Εὐαγγελιστῆς» - ὅπως τοὺς χαρακτήριζε- Ἰ. Σ. Μπάχ, Ἰωσ. Χάυνδν, Γ. Φ. Χαϊντελ καί, νομίζω, Σεξάρ Φράνκ.

Πέρα ἀπὸ αὐτοὺς, ἐγένετο τότε στὰ δημοσιεύματα καὶ τὶς ραδιοφωνικῆς ἐκπομπῆς τῆς Σ. Σ. μία πραγματικὴ μύηση στὴ Μεγάλη μουσικὴ καὶ μία γνωριμία με ὅλους τοὺς Μεγάλους μουσουργοὺς (Βάγκνερ, Μπετόβεν, Μότσαρτ κ.λ.π.).

Ἔχω κρατήσει στις σημειώσεις μου εἰδικὸ ἄρθρο τῆς ὄντως σοφῆς Σ. Σπανούδη, σχετικὰ με τὴν διαμάχη μεταξὺ Νίτσε καὶ Βάγκνερ. Δέν ἀντέχω στὸν πειρασμὸ νὰ σās παραθέσω κάποια σημεία τοῦ δημοσιεύματος, πὺ ἀναφέρονται στὸ σπᾶσιμο τῆς φιλίας πὺ ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν ἐξ αἰτίας τῶν κοσμοθεωρητικῶν τοποθετήσεων τοῦ μουσουργοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου.

Κομβικὸ σημείο: Ἡ ἀποστολὴ στὸν μουσουργὸ ἑνὸς νέου βιβλίου τοῦ Νίτσε πὺ μόλις εἶχε ἐκδοθεῖ. Τίτλος: «Ἀνθρώπινο, πολὺ ἀνθρώπινο». Αὐτὸ ἔκανε τὸ ποτῆρι νὰ ξεχειλίσει. Ὁ μουσουργὸς ἐξεμάνη, γιατί τὸ βιβλίο «χτυποῦσε κατὰ πρόσωπο τὶς θρη-

σκευτικῆς του πεποιθήσεις καὶ λοιδοροῦσε τὸν Χριστιανισμό». Ὁ Νίτσε με τὶς θεωρίες του ζητοῦσε νὰ ἐδραιώσει μία νέα παγανιστικὴ θρησκεία, πὺ οἱ ὄπαδοί της νὰ ἀπαρνηθοῦν κάθε «ἠλίθιο ἰδεῶδες», κάθε «ἠθικὴ ἀνανδρία» καὶ νὰ ἀπολακτίσουν τὰ ταπεινὰ αἰσθήματα τῶν ὑποδουλωμένων στις προλήψεις ἀνθρώπων.

Καὶ φυσικὰ ὁ Νίτσε δέν στάθηκε μόνο στὸ βιβλίο.

Γράφει ἄρθρα, δοκίμια, βιβλία ὀλόκληρα γὰ νὰ ἐκδηλώσει ὄλο τὸ μῖσος του πρὸς τὸν συνθέτη τοῦ Πάροιφαλ. Μεταφέρω ἐδῶ αὐτοῦσια τὰ λόγια τῆς μεγάλης Σ. Σπανούδη:

«Ἡ ἠθικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Βάγκνερ πλήγωνε βαθειὰ τὸν Νίτσε. Γιατὶ ἦταν μία θεωρία χριστιανικὴ... Τὰ εἰσηγητικὰ θέματα πὺ ἐμπνέουν ὄλα τὰ ἔργα εἶναι ἡ ἀγνόητης, ἡ ἐγκαρτέρησης, ἡ αὐτοθυσία, ἡ ἀπολύτρωση, ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς.

Ὁ Βάγκνερ, ὁ παντοδύναμος πανθειστῆς τῆς «τετραλογίας», με τὸ κορῦφωμα τοῦ ἔργου ὅλης του τῆς ζωῆς, τὸν «Πάροιφαλ», ὑψώνει ἕναν ἀχειροποίητο ναὸ τοῦ Χριστιανικοῦ λυρισμοῦ, τὸν μεγαλειωδέστερο ναὸ πὺ στήθηκε ποτὲ ἐπάνω σὲ λυρικὸ θέατρο. Καὶ γενικὰ ὄλα τὰ μουσικοδράματα τοῦ Βάγκνερ εἶναι ἔργα ἀπολυτρώσεως...».

Μακάρι λοιπόν, κ. Διευθυντά, νὰ πληθύνονται ὄλες οἱ προσπάθειες πὺ θὰ βοηθήσουν καὶ σῆμερα τοὺς νέους μας (ἀλλά καὶ τοὺς μεγαλύτερους) νὰ βροῦν τὸν δρόμο τους καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου. Τοῦ μόνου πὺ μπορεῖ νὰ σταθεῖ σὲ ἀντιστάθισμα τῶν κυμάτων τῶν σαχλοτράγουδων καὶ τῶν ἄλλων τηλεοπτικῶν καὶ ἐντύπων σκουπιδιῶν πὺ, σὰν ἄλλο φοβερὸ «τσουνάμι», εἰσβάλλουν καθημερινὰ μέσα στὰ ἴδια μας τὰ σπίτια.

Εὐχαριστῶ θερμὰ

Διατελῶ

Μὲ πολλὴ τιμὴ

ΑΛΕΞ. ΚΕΒΡΕΚΙΔΗΣ

ΕΚΣΤΑΣΙΣ

Μετά από τὸ γραφεῖο τοῦ ὁ κ. Θεμιστοκλῆς συνήθιζε, ἀντὶ νὰ κατευθυνθεῖ πρὸς τὸ σπίτι του, νὰ περνάει ἀπὸ μιὰ καφετέρια, ὅπου τὸν περίμενε ἡ παρέα του. Ἔτσι γλίτωνε, ἔλεγε, τὴ μουρμούρα τῆς γυναίκας του καὶ τὴ φασαρία τῶν παιδιῶν κι ἀκόμα ἐνιωθε μιὰ προσωρινὴ τουλάχιστον ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς ἔγνοιες τῆς δουλειᾶς. Ἡ μόνιμη συντροφιά του ἀποτελοῦνταν ἀπὸ πέντε - ἕξι φίλους τῆς ἴδιας περιπτοῦ ἡλικίας καὶ τῶν ἰδιῶν ἰδεολογικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιλογῶν. Ἐκεῖ μένοντας συνήθως κανένα δίωρο ρουφοῦσαν γουλιὰ - γουλιὰ τὸ οὐσκάκι τους κι ἐπιάναν μιὰ συζήτηση «ἐπὶ παντὸς τοῦ ἐπισητοῦ» μὲ ἔμφαση βέβαια στὰ τρέχοντα ζητήματα πού ὁ σχολιασμός τους δὲν ἔχει τελειωμό. Ἄκουγαν καλοπροαίρετα ὁ ἕνας τὴ γνώμη τοῦ ἄλλου, παρ' ὅτι οἱ τόνοι καμιὰ φορὰ ἀνέβαιναν καὶ ἡ ἐπιμονὴ σὲ προσωπικὲς ἀπόψεις γινόταν μὲ πάθος ἐντυπωσιακό. Πότε - πότε παρεμβάλλονταν καὶ κανένα ἀνέκδοτο, μπορεῖ καὶ πιπεράτο, πού συντελοῦσε στὴν ἐκτόνωση, τὴν εὐθυμὴ διάθεση, τὴ χαλάρωση. Ἔτσι ἐξαντλοῦσαν μαζί μὲ τὸν χρόνο καὶ διάφορα προβλήματα πού οὐσιαστικὰ μένουν πάντα ἴδια καὶ ἀνακυκλώνονται κάθε τόσο μὲ μικροπαραλλαγές. Ἄν τοὺς παρακολουθοῦσε κανεὶς μὲ λίγη προσοχή, θὰ ἀποροῦσε ἴσως πῶς τὰ καταφέρνουν νὰ περιστρέφονται διαρκῶς γύρω ἀπὸ παρόμοια πάνω - κάτω θέματα καὶ νὰ μὴν κουράζονται. Ὅμως, ὅπως κι ἂν

τὸ δεῖς, αὐτὴ εἶναι ἡ πεζὴ καθημερινότητά. Τὸ ἕκτακτο σπανίζει. Ἔχει δίκιο ὁ ποιητής: ... Θὰ γίνουν

τὰ ἴδια πράγματα, θὰ ξαναγίνουν πάλι-

οἱ ὅμοιες στιγμὲς μᾶς θρῖσκουνε καὶ μᾶς ἀφήνουν.

Ὡστόσο ἐκεῖνο πού προέχει εἶναι ἡ σχέση, τὸ ἄγγιγμα τῆς καρδιάς. Γι' αὐτὸ ἡ γνήσια συντροφιά ἔχει τὴ δική της γεύση. Τὰ λόγια καθεαυτὰ εἶναι ἀέρας πού χάνεται. Μένει ἡ ἐπικοινωνία. Αὐτὴ ἀναπαύει. Καὶ στὴν περίπτωσή τους ποτὲ δὲν τοὺς ἔλειψε.

Ἐντούτοις ἡ βραδιά ἐκείνη δὲν ἔμοιαζε μὲ τίς ἄλλες. Οἱ δρόμοι τῆς πόλης κατάλληλα διακοσμημένοι καὶ φωταγωγημένοι. Ἡ ἀγορὰ πλήθουσα. Ἦταν ἡ νύχτα τοῦ Μ. Σαββάτου. Οἱ θαμῶνες στὴν καφετέρια ἄρχισαν νὰ ἀραιώνουν χωρῆτερα ἀπὸ τὸ κανονικό. Τὸ εἶχαν συζητήσει καὶ μεταξύ τους; Ἀπόψε θὰ τὸ διέλυαν ἐγκαίρως. Ἐπιτέλους, ἦταν καὶ οἰκογενειάρχες. Στις 12 θὰ χτυποῦσαν πανηγυρικὰ οἱ καμπάνες γιὰ νὰ διαλαλήσουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Καὶ ἡ διάθεση ὅλων ἦταν νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία οἰκογενειακῶς. Ξεκαθαρισμένα πράματα.

Ὡστόσο ὁ κ. Θεμιστοκλῆς τὸ ἔφερε ἀπὸ δῶ, τὸ ἔφερε ἀπὸ κεῖ καὶ στὸ τέλος ἔθεσε ἀπερίφραστα τὸ πρόβλημα πού τὸν ἀπασχολοῦσε.

— Δὲ λέω, ὅλοι μας εἴμαστε ἄνθρωποι

με κάποιες άρχές. Κορώνα στο κεφάλι μας ή παράδοση του λαού μας. Κι εγώ άσφαλώς θεωρώ άπαραδέκτο ένας εχέφρων άνθρωπος ν' άπουσιάζει τέτοια νύχτα από την εκκλησία. Στο κάτω - κάτω, τι παράδειγμα θα δώσουμε στα παιδιά μας. Και πρακτικά να τὸ πάρουμε, μιὰ ήπια θρησκευτική άγωγή εἶναι πολὺ χρήσιμη στους σημερινούς πονηρούς καιρούς. Άποτελεῖ εγγύηση, ένα εἶδος ασφάλειας. Για μᾶς ὅμως, πού πρό πολλοῦ ἔχουμε περάσει τὸ στάδιο αὐτό, τι νόημα μπορεί νὰ ἔχει ή άποψινή νύχτα; Άναστήθηκε, λέει, ὁ Χριστός. Ἐγώ, νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, τὸν Χριστὸ τὸν δέχομαι ὡς σπουδαῖο κοινωνικό ἀναμορφωτή, ὡς φιλόσοφο, τὸν μεγαλύτερο, ἂν θέλετε. Τὸν δάζω πάνω και ἀπὸ τὸν δικό μας τὸν Σωκράτη πού πέθανε κι αὐτὸς για τὴν ἀλήθεια. Άλλὰ ἀνάσταση... Δὲν ξέρω, διατηρῶ τὶς ἐπιφυλάξεις μου, τὶς ἀμφιβολίες μου. Ὑπάρχουν, βρὲ ἀδερφέ, -ξέσπασε- ἀποδείξεις;

— Ὁ σκεπτικισμός σου μᾶς ἀφήνει στὰ ρηχά, ἀπάντησε αὐθόρμητα ὁ κ. Δημήτρης. Ζητᾶς ἀποδείξεις. Ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι γεμάτη ἀπὸ σχετικές μαρτυρίες. Μετὰ τὴν ἀνάστασή του ὁ Χριστὸς για 40 μέρες ἐμφανιζόταν στους μαθητές του σὲ πικνὰ διαστήματα. Ἐμφανίστηκε και σὲ μιὰ σὺνάξη 500 και πάνω ἀνθρώπων. Άντε, οἱ μυροφόρες, ἀδύνατες και συναισθηματικές γυναῖκες ξεγελάστηκαν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει και για τοὺς Άποστόλους πού ἔφαγαν και ήπιαν μαζί του; Άς τὸ δεχτοῦμε κι αὐτό. Άλλὰ και οἱ 500 ἄνθρωποι ξεγελάστηκαν κι ἐκεῖνοι σὰ νὰ πάθανε ὁμαδικὴ παράκρουση; Δὲν μοῦ φαίνονται λογικά πράγματα αὐτά. Ὁμολογῶ πάντως πὼς κάποιες ὥρες μπαίνω κι ἐγώ στὸν πειρασμὸ τῆς ἀμφισβήτησης. Τὸν παλεύω ὅμως. Αὐτὴ, νομίζω, εἶναι ή φύση τῆς πίστης. Άγώνας.

— Ἐσὺ τί λές, Βασίλη, ρώτησε ὁ κ. Θεμιστοκλῆς, τὸν παρακαθήμενο του. Σὲ πείθουν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Δημήτρη; Σοῦ ἀρκοῦν οἱ μαρτυρίες τοῦ Εὐαγγελίου;

— Δὲν μ' ἀρέσει ὁ ρόλος τοῦ ἱεροκήρυκα, ἀποκρίθηκε σχεδὸν συνεσταλμένα ὁ κ. Βασίλης. Άφοῦ ὅμως μὲ ρωτᾶς, θ' ἀπαντήσω. Δὲν εἶναι μόνο οἱ πληροφορίες πού μᾶς δίνει ή Καινὴ Διαθήκη. Αὐτὲς ἄλλωστε ἀναφέρονται σὲ συγκεκριμένο περιορισμένο τόπο και χρόνο. Ὑπάρχει ή θαυμαστὴ συνέχεια...

— Δηλαδή;

— Δηλαδή ή ἀδιάφυστη ἱστορία 2000 χρόνων, ὅπως ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ και μὲ τὸν καιρὸ ἀγκάλιασε ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη. Κήρυξαν τὴν ἀνάσταση οἱ Άπόστολοι, ἀλλὰ και θυσιάσαν τὴ ζωὴ τους. Για ἓνα φάντασμα; Άκολούθησε τὸ νέφος τῶν μαρτύρων για δύο, τρεῖς, τέσσερις αἰῶνες. Άλλὰ μήπως σταμάτησε ἐκεῖ; "Ὅλοι τὸ ξέρουμε ὅτι ὡς τὸν αἰῶνα μας, ὡς τὶς μέρες μας, τὸ αἷμα τῶν πιστῶν ποτίζει ἀδιάλειπτα τὴ γῆ μὲ χίλιους ἀπάνθρωπους τρόπους σὲ χίλιους ἀπίθανους τόπους. "Ὅλοι αὐτοὶ οἱ μάρτυρες εἶναι θύματα αὐταπάτης; Τὸν βλέπουν τὸν Χριστὸ ἀναστημένο, Θεμιστοκλῆ, τὸν ἀκοῦν, τὸν ζοῦν. Γι' αὐτὸ τολμοῦν νὰ θυσιάζονται στ' ὄνομά του. Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν πραγματικότητα οἱ ὑποβολές τοῦ ὀρθολογισμοῦ και τοῦ σκεπτικισμοῦ ὑποχωροῦν. Ἡ θεά τοῦ υπερβατικοῦ, ή «λογικὴ τῆς μεταφυσικῆς», θερμαίνει κάθε ταπεινὴ καρδιά.

— Ἡθελα ν' ἀκούσω και τὴ δική σου θέση, Μιχάλη, εἶπε τότε ὁ κ. Θεμιστοκλῆς.

— Ἡ θέση μου εἶναι, ἀπάντησε χαμογελώντας ὁ κ. Μιχάλης, ὅτι ἤδη πέρασε ή ὥρα και πρέπει νὰ διαστοῦμε. Καταπιστήκατε μ' ἓνα μεῖζον θέμα πού ἀπαιτεῖ ἄνεση χρόνου. Ἐκανε νόημα στὸ γκαρ-

σόνι και τοῦ φώναξε:

– Γιάννη, ἔλα σέ παρακαλῶ νά πληρωθεῖς. Φύγαμε.

“Ὅλοι τους τράβηξαν κατευθειάν πρὸς τὸ σπίτι τους. Ὁ κ. Θεμιστοκλῆς βρῆκε συγκεντρωμένη κι ἔτοιμη τὴν οἰκογένεια. Ἕνας γλυκὸς ἀέρας δонуσε τὴν ἀτμόσφαιρα. Ἡ γυναίκα του περιποιημένη, μὲ εὐχάριστη ὄψη, τὸν καλωσόρισε ἐγκάρδια. Κεφάλτα τὰ παιδιά, ὅλο χαρά, μὲ τὰ καινούργια ρούχα και παπούτσια. Ζήτησε συγγνώμη και χωρὶς ἄλλη χρονοτριβὴ συνιαρίστηκε κι ὁ ἴδιος. Ξεκίνησαν ὅλοι μαζί μὲ τὶς λαμπάδες στὸ χέρι γιὰ τὸν ἐνοριακὸ ναό. Μπροστὰ τὰ παιδιά, σχεδὸν ἀσυγκράτητα και πίσω μὲ βῆμα γοργὸ ὁ κ. Θεμιστοκλῆς κρατώντας ἀγκαζὲ τὴ γυναίκα του.

Ἡ ἄνοιξη εἶχε πατήσει μὲ τὸ ἀβρὸ πόδι της σταθερὰ στὸ συνοικισμό τους. Ἀπὸ κάποιες μονοκατοικίες χυνόταν μεθυστικὸ τὸ ἄρωμα τῆς πασχάλιας ἀνθισμένης, θαρρεῖς, μυροφόρας. Ἡ φωτεινὴ πλατεία μπροστὰ στὸ ναὸ εἶχε ἕνα πλῆθος ὄχι «ἐπάνω πεντακοσίων ἀδελφῶν» παρὰ χιλίων πεντακοσίων και βάλε. Δὲν ἄργησαν νά φανοῦν οἱ φλογίτσες τῶν κεριῶν

ποῦ ὅλο πλήθαιναν κι ἀπλώνονταν. Στὴ γαλήνια θραδιά οἱ δυὸ χοροὶ τῶν ψαλτῶν ἐνωμένοι πάνω στὴν ἐξέδρα ἔψελναν τοὺς θριαμβικοὺς ὕμνους μ' ἐνθουσιασμό. Και τότε ἀκούστηκε καθαρὰ και ὑποβλητικὴ ἢ φωνὴ τοῦ ιερέα: «Και διαγενομένου τοῦ Σαββάτου Μαρία ἢ Μαγδαληνὴ και Μαρία τοῦ Ἰακώβου και Σαλώμη...». Τί εὐφρόσυνος λόγος! Τί αἶσθημα αἰσιοδοξίας, σιγουριᾶς! «Εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος και ἔκστασις», κατέληξε ὁ ιερέας.

Ὁ κ. Θεμιστοκλῆς ἐνίωσε κάτι νά σπάει μέσα του, ἴσως ἕνα κομματί πάγου. Τὰ μάτια του ἄρχισαν νά τρέχουν ἀσυγκράτητα. Μάτια προσπαθοῦσε νά κρυφτεῖ ἀπὸ τὴ γυναίκα του ποῦ γνωρίζει δέβαια τοὺς ἐνδοιασμοὺς του. Πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπε ἔτσι μεταρσιωμένο. Ἀληθινά, στὰ μύχια τῆς ψυχῆς του αἰσθανόταν μιὰ πρωτόγνωρη ἐμπειρία κατάνυξης. Κάτι σὰν ἔκσταση, σὰν ἐκείνη τῶν μυροφόρων. Τοῦ χαίδεψε ἀπαλὰ τὸ μέτωπο και τὸν φίλησε. «Χριστὸς Ἀνέστη, Θέμη μου», ψιθύρισε. Μὲ ραγιασμένη φωνὴ τῆς ἀπάντησε: «Ἀληθῶς Ἀνέστη, Μαρίνα». Τί τὶς ἤθελε τὶς ἄλλες ἀποδείξεις;

I. A. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν Ἰην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτη 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης και Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροῖδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθῆναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἴπποκράτους 189, 114 72 Ἀθῆναι. Τιμὴ τεύχους € 0,90. Ἐτήσια συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 9, ἐξωτερικοῦ 30 \$ U.S.A. Ἡ διευθύνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νά μὴ δημοσιεύῃ ἢ νά συντέμῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰομένητε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει και διβλιοκρησίαι δὲν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθῆναι, Μάιος 2005

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

55
ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΗΣ
ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΗΣ

Έπιμέλεια: Άναστασίας Α. Παπακωνσταντίνου - Μαλάμη

Πρόλογος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδοῦλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Έκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τίς έκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Χρύσανθος ό άπό Τραπεζούντος
Ό Κύπρου Μακάριος Β΄
Ό Κασσανδρείας Ειρηναίος
Ίωακείμ Γ΄ Οίκουμενικός Πατριάρχης

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τό άληθινό του πρόσωπο και
ό συμβολισμός του έργου του

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικών έπιστημών

Έπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»
Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283